

Sisekaitseakadeemia
Politsei- ja piirivalvekolledž

Kristjan Jaadla

ABIPOLITSEINIKE VÄLJAÕPE JA NENDE RAKENDAMINE
PATRULLTEGEVUSES PÕHJA PREFEKTUURI NÄITEL

Lõputöö

Juhendaja: Enn Kooskora, MA

Muraste 2014

LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Sisejulgeoleku instituut	Kuu ja aasta: mai 2014
Töö pealkiri: Abipolitseinike väljaõpe ja nende rakendamine patrulltegevuses Põhja prefektuuri näitel	
Töö autor: Kristjan Jaadla	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
<p>Lühikokkuvõte: Lõputöö eesmärgiks on analüüsida ja võrrelda Põhja prefektuuri abipolitseiniku esimese astme väljaõppes käsitletavaid õppeaineid, nende mahtusid ja saavutatavaid õppeväljundeid SKA PPK politseiametniku kutseõppe üheaastases õppekavas olevate õppeainetega ning võrdluse tulemusel anda hinnang abipolitseinike väljaõppele. Samuti selgitada välja Põhja prefektuuri välijuhtide hinnang patrulltegevuses osalevate abipolitseinike väljaõppele ja võimekusele tegutsemiseks patrulltoimkondades. Lõputöö teoreetilises osas uuritakse riigi sisejulgeoleku arengusuundasid, abipolitsei organisatsiooni teket ja arengut, antakse ülevaade abipolitseinike kaasamisest Suurbritannias, Soomes ja Rootsis. Empiiriline osa koosneb kvantitatiivsest ja kvalitatiivsest uuringust. Kvantitatiivse uurimise valimiks on abipolitseinike esimese astme väljaõppekavas olevad õppeained ning SKA PPK politseiametniku üheaastases kutseõppe õppekavas olevad õppeained. Analüüsi aspekt: õppeainete mahtude ja väljundite võrdlus. Kvalitatiivse andmekogumismeetodiga uuritakse välijuhtide hinnangut abipolitseinike väljaõppele ja nende rakendamisele patrulltegevuses. Analüüsi tulemusel jõuti järeldusele, et õppekavas olevatest õppeainetest on patrullpolitseis töötavale isikule olulised kaheksa ainet kümnest, kuid kolme aine maht ei ole piisav patrulltegevuses osalevale isikule ning puuduvad ka vajalikud ained: turvataktika, seadusandlus, patrullimise põhialused, liiklusjärelvalve, relvaõpe. Ankeetküsitluse tulemusena selgus, et patrulltegevuses osalevad abipolitseinikud ei ole võrdväärset patrullpolitseiametnikuga. Politseiametniku asendamine abipolitseinikuga tekitab mitmeid komplikatsioone patrulltegevuses. Lõputöö tulemusena tehti ettepanekud praeguse väljaõppe saanud abipolitseinike rakendamiseks politseitöös. Lõputöös on 44 lehekülge, 3 tabelit, 5 joonist ja 24 kasutatud kirjanduse allikat.</p>	
Võtmesõnad: abipolitseinik, patrullpolitseinik, abipolitseiniku esimese astme väljaõpe, abipolitseinikud patrulltegevuses	
Võõrkeelsed võtmesõnad: auxiliary police, patrol police, auxiliary police training, auxiliary police working for patrol police	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
Kaitsmisele lubatud	
Sisejulgeoleku instituudi juhataja:	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Enn Kooskora	Allkiri

SISUKORD

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU	4
SISSEJUHATUS	5
1. VABATAHTLIK TEGEVUS EESTIS	8
1.1. Vabatahtliku tegevuse määratlus ja aktuaalsus	8
1.2. Eesti sisejulgeoleku arengusuunad aastani 2016	9
1.3. Abipolitseiniku institutsiooni teke ja areng	11
1.4. Abipolitseiniku ja abipolitseiniku kandidaadi väljaõpe	13
2. PATRULLTEGEVUSE TEOREETILISED LÄHTEKOHAD JA ERI RIIKIDE ANALÜÜS ABIPOLITSEINIKE KASUTAMISEL	15
2.1. Patrulltegevuse põhimõtted Põhja prefektuuris	15
2.2. Ohtlikud sündmused	16
2.3. Äkkrünnakud	17
2.4. Abipolitseinike kaasamine Soomes, Suurbritannias ja Rootsis	17
3. EMPIIRILINE UURING	20
3.1. Uurimismetoodika ja valim	20
3.2. Abipolitseiniku esimese astme väljaõppekava õppeainete ja politseiametniku õppekava õppeainete analüüs	21
3.3. Ankeetküsitluse analüüs ja tulemused	24
3.4. Küsimused ja vastused	25
3.5. Uuringu tulemuste analüüs ja ettepanekud	29
KASUTATUD KIRJANDUS	39
LISA 1. ABIPOLITSEINIKU I ASTME VÄLJAÕPPEKAVA	41
LISA 2. ABIPOLITSEINIKU II ASTME VÄLJAÕPPEKAVA	42
LISA 3. SKA PKK POLITSEIAMETNIKU ÕPPEKAVA	43
LISA 4. ANKEETKÜSITLUS PÕHJA PREFEKTUURI VÄLIJUHTIDELE	44

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

Abipolitseinik - isik, kes vabatahtlikult oma vabast ajast osaleb politsei tegevuses seaduses sätestatud alustel ja korras. Abipolitseinik ei kuulu politseiametnike koosseisu (Abipolitseiniku seadus, 24.11.2010).

ALIS - Analüüsi-ja andmeinfosüsteem

Patrulltegevus - politsei korrakaitseline meede, mis on suunatud avaliku korra ja ühiskondliku turvalisuse kaitsmisele, süütegude tõkestamisele ja õnnetusjuhtumite ennetamisele ning väljakutsete teenindamisele (Patrulltegevuse kord, 01.01.2010).

Patrulltoimkond – ühe patrullkoosseisu moodustav grupp, mis koosneb politseiametnikest ja/või politsei abijõududest ning mida juhib patrulltoimkonna vanem (Patrulltegevuse kord, 01.01.2010).

II kategooria patrulltoimkond - alarmsõidukil liikuv mitmeliikmeline toimkond, millest vähemalt üks on politseiametnik (Patrulltegevuse kord, 01.01.2010)

Abipolitseiniku esimese astme väljaõppekava Põhja prefektuuris – kinnitatud politsei peadirektor Raivo Kütü 20.09.2011.a. käskkirjaga nr. 342

Sisekaitseakadeemia politsei-ja piirivalvekolledži politseiametniku kutseõppe üheaastane õppekava - kinnitatud rektor Lauri Tabur 16.04.2013 käskkirjaga nr 6.1-5/146

APoIS - Abipolitseiniku seadus

PPVS - Politsei ja piirivalveseadus

SKA PPK - Sisekaitseakadeemia politsei-ja piirivalvekolledž

SM - Siseministeerium

SISSEJUHATUS

Riigi üheks olulisemaks kohustuseks on kodanike julgeoleku tagamine. Eesti ühinemine Schengeni viisaruumiga ja piirikontrolli kadumine on riigi vastutust antud küsimuses veelgi suurendanud, arvestades muuhulgas ka üldist terrorismiohu tõusu ja Ukraina kriisi mõjusid sõjalises ja majanduslikus mõõtnes globaalsel tasandil. Viimaste kuude sündmused Ukrainas on muutnud kogu euroopa julgeolekupildi. Ühtlasi omab Ukraina kriis määratut mõju ka Eesti julgeolekule. Tõhus välispiiride kaitse, võitlus organiseeritud kuritegevuse ja narkoäri ning muud keerulised õigusrikkumised, mis ohustavad Eesti majandust ja ühiskonda, on endaga kaasa toonud mitmeid kohustusi ja tegevusi, kuhu on haaratud palju ametkondi.

Igapäevaselt tegeleb Eesti riigi turvalisuse tagamisega politsei. Sisejulgeoleku kindlustamises ei ole aga riigil üksi võimalik palju saavutada, sest tihtilugu jõuab politsei tegeleda vaid tagajärgedega. Riigi poolt koostatud turvalisuse tagamise programm ulatub ennetustööst kuni õiguskaitсени. 2008. aastal teatas Politseiamet õiguskantsler Allar Jõksile, et politseiametnike arv ei võimalda täita kõiki riigi poolt politseile pandud kohustusi ning seepärast on politsei sunnitud kaasama abipolitseinikke (Jõks...27.12.2013). Uurides Eesti sisejulgeoleku lähiaastate arengusuundasid selgub, et vabatahtlike kaasamiseks panustab riik aasta-aastalt üha rohkem ressursi. Aina enam eraldatakse riigi eelarvest raha vabatahtlike kaasamisega lisanduvale kulule (kvaliteetne vormiriietus, erivahendid, värbamine, koolitused jmt). Üha rohkem suunavad prefektuurid abipolitseinikke reaalses politseitöös osalema mitte politseiametniku abistajatena, vaid nende asendajatena. Igapäevaselt kaastakse neid patrulltegevusse. Üks peamisi põhjuseid, miks abipolitseinikke aktiivselt patrulltegevusse kaasatakse, on väljaõppinud patrullpolitseinike vähesus. Tänu vabatahtlike, piirkonnakonstaablite ning teiste üksuste ametnikele, on suudetud patrullpolitseiametnike vähesusele vaatamata saavutada patrulltoimkondade stabiilne väljapanek igapäevaselt.

Töö autor on seisukohal, et patrulltegevuses reaalselt osalev abipolitseinik peab olema võimeline politseiametnikuga võrdväärselt tegutsema, olema sama kompetentne ja füüsiliselt vastupidav, olema võimeline kriitilistes situatsioonides iseseisvalt otsuseid vastu võtma ning rakendama vajalikke meetmeid olukorra õiguspäraseks lahendamiseks. Politseiametnikuga samaväärset tööd tehes peaks abipolitseinike koolitus ja väljaõpe olema politseiametnikuga ekvivalentne. Oluline on, et abipolitseinik oskaks iga konkreetse juhtumi asjaolusid õigesti hinnata ja teha igakülselt

kaalutletud otsuseid. Kriitilistes olukordades võivad just nii teoreetiline kui praktiline erialane väljaõpe saada otsustavaks kaalukeeleks õige käitumismudeli valimiseks.

On ilmne, et kvaliteetse politseiteenuse pakkumiseks peab patrulltoimkonnas tegutsev abipolitseinik olema oma oskustelt ja võimetelt võrdväärne politseiametnikuga. Sellest tulenevalt on vaja välja selgitada, kas abipolitseinikele ette nähtud väljaõpe tagab abipolitseinikust patrulltoimkonnas politseiametnikule võrdväärse paarilise.

Lõputöö **aktuaalsus** tuleneb patrullpolitseinike vähesusest tingitud reaalsest vajadusest politseiametnikke pidevalt abipolitseinikega asendada. Abipolitseinike väljapanek eeldab nende ettevalmistuse uurimist, et saada teada, kas väljaõpe tagab oskused II kategooria patrulltoimkonnas osalemiseks.

Lõputöö eesmärgiks on analüüsida ja võrrelda Põhja prefektuuri abipolitseiniku esimese astme väljaõppes käsitletavaid õppeaineid, nende mahtusid ja saavutatavaid õppeväljundeid SKA PPK politseiametniku kutseõppe üheaastases õppekavas olevate õppeainetega ning võrdluse tulemusel anda hinnang abipolitseinike väljaõppe võrdväärsusele. Selgitada välja Põhja prefektuuri välijuhtide hinnang patrulltegevuses osalevate abipolitseinike väljaõppele ja võimekusele tegutsemiseks II kategooria patrulltoimkonnades. Abipolitseiniku väljaõppekavas ja politseiametniku õppekavas olevate õppeainete väljundite ja mahtude võrdluse ning välijuhtide uuringu tulemuste põhjal analüüsida, kas abipolitseinike praegusel viisil kasutamine II kategooria patrulltoimkonnas on õigustatud ja teha vajadusel ettepanekud olukorra muutmiseks.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised **uurimisküsimused**:

1. Kas Põhja prefektuuri abipolitseiniku esimese astme väljaõpe tagab patrullpolitseis vajaminevad teadmised ja oskused?
2. Kas Põhja prefektuuri teenindataval territooriumil patrulltegevuses osalevaid abipolitseinikke saab kasutada võrdväärselt politseiametnikuga II kategooria patrulltoimkonnas avaliku korra tagamisel?

Lõputöö uurimisküsimustele vastamiseks on püstitatud järgmised **uurimisülesanded**:

1. Anda ülevaade vabatahtlike värbamise aktuaalsusest ja abipolitseinike hetkeseisust Eestis.

2. Analüüsida ja võrrelda Põhja prefektuuri abipolitseiniku esimese astme väljaõppes käsitletavaid õppeaineid, nende mahtusid ja saavutatavaid õppeväljundeid SKA PPK politseiametniku kutseõppe üheaastases õppekavas olevate õppeainetega.
3. Selgitada välja Põhja prefektuuri välijuhtide hinnang patrulltegevuses osalevate abipolitseinike väljaõppe ja nende kasutamise kohta patrulltoimkondades.

Töö eesmärgi saavutamiseks ning uurimisküsimustele vastuste saamiseks viiakse läbi kombineeritud empiiriline uuring, mis koosneb kvantitatiivsest ja kvalitatiivsest osast. Põhja prefektuuri välijuhtide seas viiakse läbi ankeetküsitlus, et selgitada välja abipolitseinike tööülesannete täitmise kompetentsus II kategooria patrulltoimkonnas. Analüüsitakse Põhja prefektuuri abipolitseiniku esimese astme väljaõppekavas olevaid õppeaineid ning võrreldakse neid SKA PPK politseiametniku kutseõppe üheaastases õppekavas olevate õppeainetega. Uuringus kogutud andmete põhjal võrreldakse abipolitseiniku väljaõppekavas ja politseiametniku õppekavas olevate õppeainete õppeväljundite ja mahtude samasusi ning erinevusi. Uuringu tulemusel tehakse ettepanekud ning antakse soovitusel abipolitseiniku esimese astme väljaõppekava muutmiseks neile abipolitseinikele, keda rakendatakse hiljem II kategooria patrulltoimkondades avaliku korra tagamisel.

Lõputöö koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis antakse teoreetiline ülevaade vabatahtlike värbamise aktuaalsusest ja abipolitseinike hetkeseisust Eestis ning kirjeldatakse abipolitseiniku ja abipolitseiniku kandidaadi seadusest tulenevaid nõudeid väljaõppele.

Töö teises peatükis antakse ülevaade ohtlike väljakutsete ja äkkrünnakute määratlustest ning kirjeldatakse II kategooria patrulltoimkonna võimekust vähendavatest teguritest ohtlike väljakutsete lahendamisel. Vaadeldakse ka Suurbritannia, Soome ja Rootsi strateegiaid vabatahtlike kasutamisel politseitegevuses.

Kolmandas peatükis analüüsitakse ja võrreldakse Põhja prefektuuri abipolitseiniku esimese astme väljaõppes käsitletavaid õppeaineid, nende mahtusid ja saavutatavaid õppeväljundeid ning võrreldakse neid SKA PPK politseiametniku kutseõppeks ettenähtud üheaastases õppekavas olevate õppeainetega. Viiakse läbi ankeetküsitlus Põhja prefektuuri välijuhtide hulgas. Töö autor esitleb uurimustulemused ja annab uurimisküsimustele vastused. Sünteesides lõputöös käsitletud teooriat ja uurimistulemuste vastuseid, teeb autor ettepanekuid koolitussüsteemi muutmiseks ja abipolitseinike rakendamiseks avaliku korra tagamisel (k.a. patrulltegevuses).

Käesolevas töös on kasutatud Abipolitseiniku seaduse 01.01.2012 jõustunud redaktsiooni

1. VABATAHTLIK TEGEVUS EESTIS

1.1. Vabatahtliku tegevuse määratlus ja aktuaalsus

Vabatahtlik tegevus täidab olulist rolli ühiskonna arengus. Vabatahtlik tegevus on oma aja, energia või oskuste pakkumine vabast tahtest ja tasu saamata (Vutt 2012:2). Vabatahtlikkuse puhul ei teostata tegevusi töölepinguga fikseeritud viisil. Vabatahtliku töö eest ei saada (primaarsena) rahalist tasu, kuid vabatahtlikele võib olla hüvitatud tema poolt tehtud rahalised kulutused (transport, söök jne). Vabatahtlike kaasamisega kaasnevad tööandjale teatud kulutused: värbamiskulud (aeg, materjalid, inimesed), ettevalmistamiskulud (koolituskulud, töötajate/organisatsiooni ettevalmistamine), tegevusega seotud kulud (töövahendid, kulude kompenseerimine), inimressursid (vabatahtlike koordinaator) (Gramberg 2005:14).

Põhjuseid, miks vabatahtlikuks hakatakse, on mitmeid. 2014. aastal Politsei-ja Piirivalveameti analüüsibüroo poolt läbi viidud abipolitseinike uuringust nähtub, et peamiselt ajendas abipolitseinikuks hakkama soov aidata kaasa oma kodukoha turvalisusele, samuti soov teisi aidata ja omandada uusi kogemusi (Oper 2014:11).

Vabatahtlike näol ei ole tegemist ressursiga, mis iseenesest suureneb. See vajab intensiivselt hoolitsust ning selle tõhusam korraldamine nõuab poliitikute tegevust ja tuge ning rahalisi vahendeid. Mida suurem ja läbimõeldum on koostöö riigi ja vabatahtlike vahel, seda parem on tulemus. Täna Eestis tegeletakse riigi ja kohalike omavalitsuste tasandil vabatahtlike kaasamisega pidevalt ning vabatahtlike panusega arvestatakse juba teatud tegevuste planeerimisel. Sisejulgeoleku tagamiseks vajatakse vabatahtlike mitmel pool ministeeriumites ja riigiametites, nt:

- päästetööde abistamisel (tulekahjude kustutamine, kadunud inimeste otsimine);
- korrakaitsete abistamisel (abipolitseinikuna patrullimine, küberturve);
- ennetustöö- ja koolituste läbiviimisel (riigikaitseliste õppuste korraldamine, infotunnid koolides ohutuse teemadel, avalikel üritustel demonstratsiooniesinemised, lastelaagrite läbiviimine);
- huvitegevuse korraldamisel (vanglas kinnipeetavatele huviringide läbiviimine);
- eestkostel (vabatahtlike päästjate huvide eest seismine, arengukavade koostamine).(Sisejulgeolek...27.12.2013)

Riik toetab ja edendab vabatahtlikku tegevust sisejulgeoleku valdkonnas, pakkudes:

- vabatahtlikele päästjatele ja abipolitseinikele sotsiaalseid tagatise (nt. hüvitised ja kulude katmine õnnetuse korral), viies läbi põhjaliku väljaõppe ja hiljem koolitusi, tagades varustuse ja tehnika;
- kaitseliitlastele, lisaks eeltoodule, võimalust saada viis päeva palgalist ja viis päeva palgata puhkust tööandja käest;
- vabatahtlikele vanglates ja kriminaalhoolduses tegevusega seotud kulude katmist ja mentorlust. (Sisejulgeolek...27.12.2013)

Autor nõustub, et vabatahtlikul tegevusel on ühiskonnas tähtis roll, kuna see aitab riigil vahendeid kokku hoida. Selleks, et vabatahtlik tegevus paremini edeneks, tuleb nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil seda toetada ja arendada.

1.2. Eesti sisejulgeoleku arengusuunad aastani 2016

Kriminaalpoliitika eesmärgiks on ühiskonna turvalisuse tagamine süütegude ennetamise ja nendele reageerimise, süütegudega tekitatud kahju vähendamise ning õigusrikkujatega tegelemise kaudu (Kriminaalpoliitika...2013:10). Eesti kriminaalpoliitika väljatöötamisel on riik lähtunud ja selle arengusuundades ette näinud vabatahtlike osalemise süütegude ennetamisel. Kriminaalpoliitika põhimõte on, et avalikul sektoril tuleb teha koostööd era- ja mittetulundussektoriga, kaasates seejuures vabatahtlikke. Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakond on seisukohal, et mittetulundus- ja erasektori ning kohalike omavalitsuste koostöö kuriteo ennetamisel on ülioluline (Kriminaalpoliitika...2013:16). Kui senini on Justiitsministeeriumil vabatahtlike tegevusega kõige enam olnud kokkupuuteid vangla- ja kriminaalhooldussüsteemis, kus vabatahtlikke on kaasatud vangide keeleõppesse, huvitegevusse ja kirikutesse, siis tuleviku visioon näeb ette, et vabatahtlikke hakatakse süsteemsemalt kaasama ka kinnipidamiskohast vabanenule tugiisikuks või riskilaste abistajatena. Justiitsministeeriumi nägemusel võiks ettevõtted aidata kuritegude ennetamisel kaasa nt kurjategijate rehabiliteerimisel (aidates tagada vanglast vabanenutele töökohti), aga ka elanikkonna teadlikkuse kasvatamisel (näiteks küberkuritegude ennetamise ja sotsiaalkampaaniate korraldamisega) (Kriminaalpoliitika...2013:17). Kohalikud omavalitsused saaksid kaasa aidata sellega, et pööravad tähelepanu käitumishälvetega lastele ning leiaksid võimalused nende sotsialiseerimiseks erinevate ürituste ja laagrite korraldamisega (Kriminaalpoliitika...2013:18).

Siseministeriumi julgeolekupoliitika näeb siseturvalisuse kindlustamise tugeva koostööpartnerina üha enam kogukonda ja vabatahtlikke (Oper 2014:2). Sellest tulenevalt on abipolitseinike kaasamine politseitegevusse aktuaalne. Vabatahtlike kaasamise kaudu soovitakse suurendada politsei võimekust piirkondades, kus ei ole püsivat politsei kohalolekut. Siseministeriumi prioriteediks on nii abipolitseinike kaasamise mahu suurendamine, uute abipolitseinike värbamine ja koolitamine, kui ka nõuetele vastava varustuse tagamine (Sisejulgeolek...27.12.2013). 2011. aastal loodi Politsei-ja Piirivalveametis ning prefektuurides vabatahtlike koordineerijate ametikohad. Nende isikute ülesandeks on aktiveerida ja korraldada abipolitseilist tegevust erinevates regioonides (Küüt 2011:19). Ainuüksi Ida prefektuuris viidi 2013. aastal koordineerijate poolt läbi kokku 35 värbamisüritust (sh sihtsuunitlusega värbamisüritused) ja 19 meediakajastust. Aktiivse värbamistegevuse tagajärjel suurenes Ida prefektuuris abipolitseinike arv 19 liikme võrra. Aktiivsete abipolitseinike osakaal suurenes 32 abipolitseiniku võrra. (Pau 2014:2)

Lähiaastate lõikes on siseministeriumil planeeritud:

- kaasata abipolitseinikke politseitegevusse aastas vähemalt 65 100 töötunni ulatuses;
- koolitada vähemalt 50 uut abipolitseinikku aastas;
- saavutada 2015. aastaks olukord, kus omavalitsustes on 1000 inimese kohta üks abipolitseinik. (Siseministeriumi prioriteetide elluviimine 2013: Eesmärgid ja tulemusnäitajad, 04.02.2013)(edaspidi SM prioriteetid).

Autori hinnangul on vale keskenduda vabatahtlike maksimaalse kaasamise edendamisele jättes analüüsimata, milline on optimaalne arv vabatahtlikke avalikus sektoris. Kasu saamise kõrval on oluline kindlaks teha, millised on vabatahtliku tegevuse võimalikud kahjulikud mõjud organisatsioonile ning kuidas negatiivseid mõjusid ennetada või leevendada. Töö autoril puudub teadmine, kas politseiametnikelt, kes pidevalt abipolitseinikega koos töötavad, küsitakse tagasisidet sellele, kuidas politseiametnikud abipolitseinikust paarilisse suhtuvad. Kui vastavat tagasisidestamist politseiametnike hulgas läbi ei viida, siis on see autori hinnangul vale. Sest kogu positiivsuse juures, mida abipolitseinikud tasuta tööjõuna riigile pakuvad, ei tohiks tähelepanuta jätta mõju, mis abipolitseinikust patrullpaariline jätab politseiametnikule, kellega ta koos töötab, eriti siis, kui see mõju on negatiivne. Tagasiside aitab välja selgitada vabatahtliku tööjõu tugevaid ja nõrku külgi. Oskuslikult antud positiivne või negatiivne konstruktiivne tagasiside võib olla tõhus tööriist abipolitseinike arengu toetamisel.

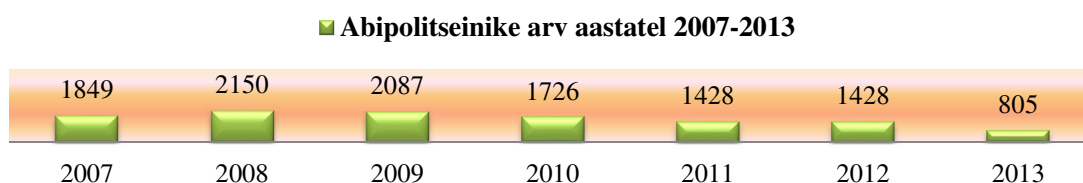
1.3. Abipolitseiniku institutsiooni teke ja areng

Praeguse abipolitseiniku institutsiooni eelkäijaks oli Kaitseliit. Lääne malevkond oli esimene üksus Kaitseliidu Tallinna Malevas, kes alustas tegevust avaliku korra kaitsel 1992.aastal (Kaitseliit...06.01.2014).

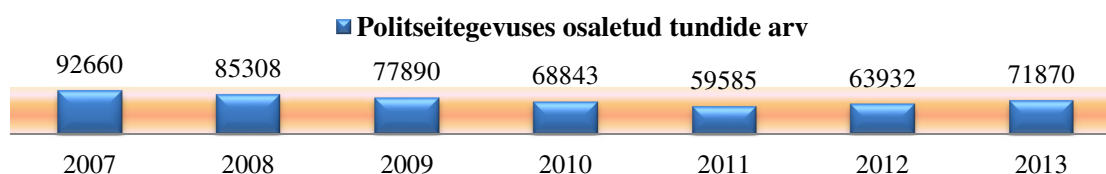
17. jaanuaril 1994 alustas esimene abipolitseinike-kaitseliitlaste kursus politseiprefektuuri õppekeskuses Mustamäel (Kaitseliit...06.01.2014). Samal aastal sõlmiti Kaitseliidus mitmepoolne leping Tallinna Linnavalitsuse, Tallinna Politseiprefektuuri, Kaitseliidu Tallinna maleva ja Kaitseliidu Nõmme malevkonna vahel avaliku korra tagamiseks oma vastutusalal (Kaitseliit...06.01.2014).

Abipolitseiniku institutsioon loodi Eestis abipolitseiniku seadusega (edaspidi APoS), mis võeti vastu 20. aprillil 1994 ning mis jõustus 16. mail 1994 (Abipolitseinik...27.12.2013). Esiotselt kehtestatud APoS oli pigem õigusakt, mis küll legaliseeris sellise vabatahtlikkuse vormi, kuid jättis kehtestamata selged suunised, mida ja kui palju vabatahtlikkuse vormis enda riigi sisejulgeolekuks ära teha saab või tohib (Oper 2014:6). Kui viimaks õiguskantsler leidis, et tollaegne seadus ei vastanud põhiseadusele, algatati APoS-i muudatuse eelnõu (Abipolitseiniku seaduse eelnõu seletuskiri, avaldatud siseministri poolt 20.12.2010)(edaspidi Seaduse eelnõu). 24. 11. 2010 võeti vastu uus APoS, mis jõustus 01.01.2011. aastal. Täiendatud seaduse kohaselt hakkasid abipolitseinikud täitma oma ülesandeid politseiametnikega sarnastel alustel.

Abipolitseinike arv kasvas pärast institutsiooni loomist hüppeliselt aprillirahutuste järgselt 2007. aastal, mida on näha ka jooniselt 1. Kui aastal 2006 oli abipolitseinikke 977, siis 2007. aastal oli neid juba 1849. Alates 2008. aastast on abipolitseinike arv vähenenud. Suurim vähenemine perioodil 2008.a-2013.a kahe järjestikuse aasta võrdluses toimus 2013. aastal- sellel aastal vähenes abipolitseinike arv võrreldes 2012. aastaga 623 isiku võrra.

Joonis 1. Abipolitseinike arv. Päring teostatud 14.02.2014 andmebaasist Alis

Joonis 2. Politseitegevuses osaletud tunnid. Päring teostatud 14.02.2014 andmebaasist Alis

Jooniselt 2 nähtub, et kõige enam võtsid abipolitseinikud perioodil 2007-2013 politseitegevusest osa 2007. aastal - kokku 92 660 tundi. Sealt edasi on abipolitseinike politseitegevuses osaletud tundide arv vähenenud keskmiselt 8268 tunni võrra aastas kuni aastani 2011. Alates 2011.aastast on töötundide arv olnud tõusutrendis ning olgugi, et 2013. aastal vähenes abipolitseinike arv võrreldes 2012. aastaga 623 isiku võrra, suurenes 2013.aastal politseitegevuses osaletud töötundide arv võrreldes 2012.aastaga 7938 tunni võrra. Töötundide arvu suurenemist alates 2011.aastast saab seostada siseministeeriumi julgeolekupoliitika arengukava täitmise, mis nägi ette abipolitseinike kaasamise mahu suurendamist ning abipolitseinike politseitegevusse kaasamist aastas vähemalt 65 100 töötunni ulatuses (SM prioriteedid).

Abipolitseinike kaasamine politsei tegevusse korraldatakse erinevatesse politseivaldkondadesse spetsialiseerumise põhimõttel. Tabelist 1 nähtub abipolitseinike spetsialiseerumine politseivaldkondades 2013.aastal.

Tabel 1. Abipolitseinike jaotumine valdkondade vahel 2013. aastal. Päring teostatud 14.02.2014 politsei siseveebist <https://uks.politsei.ee/organisatsioon/analyyis-ja-statistika>

	Kokku	Põhja prefektuur	Lõuna prefektuur	Ida prefektuur	Lääne prefektuur
Abipolitseinike arv kokku 2013.a	805	326	240	86	144
neist korrakaitsepolitseivaldkonnas	647	188	239	76	144
neist kriminaalpolitseivaldkonnas	31	20	1	10	0
neist piirivalvevaldkonnas	0	0	0	0	0
neist kodakondsus- ja migratsioonivaldkonnas	0	0	0	0	0
neist reservis	118	118	0	0	0
neist iseseisva tegutsemise õigusega	91	43	0	30	18
neist tulirelva kandmise õigusega	35	35	0	0	0
Abipolitseinike kaasamine kokku	84 708	35 247	23 335	14 985	11 141
sellest politseitegevuses	71 870	31 992	19 838	11 265	8775
neist patrulltegevuses	59 983	26 640	17 525	8176	7642
neist piirkondlikus politseitöös	5 533				
neist piirivalvevaldkonnas	70				
neist kriminaalpolitseivaldkonnas	787				
neist kodakondsus- ja migratsioonivaldkonnas	75				
neist isiku kinnipidamisel ja konvoeerimisel	10				
neist süüteoennetuses	2 297				
muu	3 115				

Autor on seisukohal, et kaitseliidust välja kasvanud abipolitseinike institutsioon on aastate jooksul kujunenud üha enam üheks politsei organisatsiooni osaks. Jooniselt 2 nähtub, et

sellesuunaline areng on süveneva tendentsiga, sest politseitegevuses osaletud töötundide arv on suurenenemas. Tabelist 1 nähtub, et enim osalevad abipolitseinikud korrakaitsepolitseivaldkonnas–kogu töötundide mahust 84% on osaletud patrulltegevuses. Samas nähtub, et iseseisva tegutsemise õigusega abipolitseinikke on vaid 91 ehk 11,3 %, millest võib järeldada, et ülejäänud abipolitseinikud pole kas läbinud teise astme õpet või sooritanud edukalt arvestust, mistõttu pole neile iseseisva täitmise pädevuse andmine olnud võimalik. See aga tähendab, et valdav osa patrullpolitseis osalevatest abipolitseinikest on läbitud vaid esimese astme väljaõpe. Samuti jääb tabelist 1 silma, et tulirelva kandmise õigusega abipolitseinikke on kõigest 35 ehk 4,3 %. Sellest järeldub, et enamus abipolitseinikke, kes patrulltegevuses osalevad, relva kaasas kanda ei saa, mis on autori hinnangul turvarisk. Relvastamata abipolitseinik ei saa julgestada politseiametnikku rünnaku korral ning sellisel juhul peab politseinik lisaks endale kaitsma ka abipolitseinikku ja teisi sündmuskohal viibivaid isikuid. Sündmused, mis võivad eskaleeruda tulemuseni, kus on vaja kasutada tulirelva, puudub abipolitseinikul võimalus nii ennast kui ka kaaskodanikke kaitsta.

1.4. Abipolitseiniku ja abipolitseiniku kandidaadi väljaõpe

Abipolitseiniku ja abipolitseiniku kandidaadi väljaõpet reguleerib 24.11.2010 vastu võetud APoIS ning „Abipolitseiniku kandidaadi ja abipolitseiniku väljaõppe nõuded ning arvestuse sooritamise kord“ (vastu võetud siseministri määrusega nr.64, 21.12.2010) (edaspidi: AP väljaõppe kord). APoIS § 8 lg 1 järgselt peab abipolitseiniku kandidaat läbima esimese astme õppe, mis kestab vähemalt 40 tundi, lõpeb arvestusega ning kus omandatakse abipolitseiniku tööks vajalikud algteadmised ja oskused. Esimese astme õppe läbinud abipolitseinik võib osaleda politsei tegevuses koos politseiametnikuga. Põhja prefektuuri abipolitseinike esimese astme väljaõppekava ning tundide arv on ära toodud Lisas 1.

Abipolitseiniku teise astme õpe kestab samuti vähemalt 40 tundi ning see viiakse läbi esimese astme õppekava alusel süvendatult. Teise astme õppe eelduseks on esimese astme õppe edukas läbimine ning politsei tegevuses osalemine vähemalt 100 tundi. Teise astme õppe lõpus sooritab abipolitseinik arvestuse(APoIS § 8 lg 2). Põhja prefektuuri abipolitseinike teise astme väljaõppekava ning tundide arv on välja toodud Lisas 2.

Abipolitseinik peab kvalifikatsiooni tagamiseks läbima täiendusõppe ja sooritama arvestuse vähemalt üks kord kalendriaastas(APoIS § 8 lg 4). Abipolitseinik, kellel on abipolitseiniku

ülesande täitmisel vajalik kanda tulirelva, peab lisaks esmaõppele läbima tulirelvaõppe, mis kestab vähemalt 40 tundi ning lõpeb arvestusega ja sooritama laskmisarvestuse vähemalt üks kord kalendriaastas (APolS § 8 lg 5, 6).

Töö autor on arvamusel, et karmistunud nõuded väljaõppeks abipolitseinikele tagavad nende paremad oskused politsei tegevuses osalemiseks. Korralik keeleoskus, keskhariduse olemasolu ning väljaõpe ja füüsiliste katsete eelnev läbimine on vajalikud, sest isiku ettevalmistus mõjutab otseselt seda, kuidas ta üksikisikuna või kuidas patrulltoimkond, milles see isik osaleb tervikuna ettetulevates olukordades käitub. Autorit huvitab, et kuivõrd abipolitseinikud täidavad politseiametnikega sarnaseid tööülesandeid, kus ülesannete lahendamise edukus sõltub heast ettevalmistusest, siis kas seaduses etteantud mahus väljaõpe on piisav tagamaks abipolitseinikust patrulltoimkonnas politseiametnikule võrdväärse paarilise.

2. PATRULLTEGEVUSE TEOREETILISED LÄHTEKOHAD JA ERI RIIKIDE ANALÜÜS ABIPOLITSEINIKE KASUTAMISEL

2.1. Patrulltegevuse põhimõtted Põhja prefektuuris

Tervikliku pildi saamiseks patrullpolitsei pädevustest ja ülesannetest, annab autor ülevaate patrulltoimkonna tegevuse põhimõtetest Põhja prefektuuris. Patrulltegevus on koordineeritud tulenevalt Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori 01.01.2010 kinnitatud käskkirjast nr.38: „Patrulltegevuse kord“ (edaspidi: Patrulltegevuse kord). Nimetatud dokumendi punktist 11 nähtub, et patrulltegevusele võib kaasata abipolitseinikke ja teisi politsei abijõudusid patrulltoimkonna koosseisus politseiametniku juhtimisel. I kategooria patrulltoimkond on alarmsõidukiga liikuv patrulltoimkond, milles on vähemalt kaks politseiametnikku; II kategooria patrulltoimkonna alla kvalifitseerub alarmsõidukil liikuv mitmeliikmeline toimkond, millest vähemalt üks on politseiametnik; III kategooriasse kuulub jalgsi või sõidukiga liikuv patrulltoimkond, milles on vähemalt üks politseiametnik või mis koosneb kahest abijõust (Patrulltegevuse kord, p 14).

Omades pikaajalist töökogemust korraldajate valdkonnas, on töö autor kursis patrulltöö korraldamisega Põhja prefektuuris. Igapäevaselt peavad juhtimiskeskuse käsutuses olema vähemalt 38 patrullekipaazi, mis koosnevad kaheliikmelistest I või II kategooria toimkondadest. Neid toetavad spetsialiseerunud üksused (nt liikluspolitseipatrullid, operatiivkeskuse patrullid). I kategooria patrulltoimkonna liikmed saavad tulenevalt „Patrulltegevuse korrast“ olla relvastatud politseiametnikud, kes lähtuvad oma töös patrullpolitseiniku ametijuhendist. II või III kategooria patrullid pannakse välja siis, kui üks liikmetest on abipolitseinik või kui viiakse läbi mõni politseioperatsioon, millest võtavad osa mitte patrullpolitseiametnikud või kui mõne spetsiifilise üksuse (nt noorsoopolitseinikud, konstaablid) liikmed viivad läbi ennetavaid tegevusi oma piirkonnas. Sellisel juhul pannakse nad paigutusse, kui II või III kategooria patrull. Patrulltoimkondade kategoriseerimine on oluline ennekõike juhtimiskeskusele, kes näeb selle läbi toimkondade võimekust ning otsustab vastavalt võimekusele, millist toimkonda millisele väljakutsele saata. Patrulltoimkonnad teenindavad kõiki juhtimiskeskuse poolt antud väljakutseid ja reageerivad muudele Põhja prefektuuri piirkonnas toimuvatele sündmustele.

2.2. Ohtlikud sündmused

Väljaõppinud töötajate vähesuse probleem on politseis igapäevane, kuid annab eriti teravalt tunda puhkuste perioodil ja nädalavahetustel. Puhkav patrullpolitseinik asendatakse abipolitseinikuga ning selline toimikond teenindab kõiki väljakutseid, mida juhtimiskeskus neile edastab. Väljakutsete teenindamisel lähtub juhtimiskeskus lähima patrulli põhimõttest, st sündmust saadetakse lahendama lähim patrull või kui lähim patrull on hõivatud, siis saadetakse sündmuskohale asukoha läheduselt järgmine patrull või mõni muu vaba toimikond. Selleks võib olla nii I või II kategooria patrulltoimikond, III kategooria jalgsi patrull või politseioperatsioonil osalev patrull.

Ohtlikeks peetakse selliseid sündmusi, kus on reaalne oht isiku elule, kehalisele puutumatusse, füüsilisele vabadusele, suure väärtusega varalisele hüvele või kus on suure keskkonnakahju tekkimise oht (PPVS § 7³ lg 3).

Kui ohtlikule sündmusele saadetakse patrull, kus politseiametnikuga paaris on abipolitseinik, siis võib tekkida olukorra lahendamisel probleem. Ettearvamatute kulminatsioonidega sündmuste korral on oluline, et paarilised teineteise töömeetodeid tunnevad ja üksteist toetavad. On tähtis teada oma paarilise taset, võimekust, nõrkusi ja tugevusi. Suure tõenäosusega patrullpolitseinik eeltoodud informatsiooni temaga koos töötava abipolitseiniku kohta ei tea. Osad sündmused eeldavad põhjalikumaid teadmisi turvataktikast ning oskust vilunult käsitleda erivahendeid. Neid teadmisi ja oskusi abipolitseinikul harvade tööpäevade tõttu olla ei pruugi või on olemasolev tase vähese praktika tõttu puudulik. Lisaks eeltoodule võib olla oluline ka relvakasutamise õiguse olemasolu. Tabelist 1 nähtus, et 2013. aastal oli Põhja prefektuuri 326 abipolitseinikust relvakandmise õigus vaid 35-nel. Relvastamata abipolitseinik ei saa julgestada politseiametnikku rünnaku korral ning sellisel juhul peab politseinik lisaks endale kaitsema ka abipolitseinikku. Kõige parem praktika oskuslikult ohtlikes väljakutsetes ettetulevaid olukordi lahendada, on igapäevaselt reaalse töö tegemine. Töö autor leiab, et abipolitseinikust, kelle turvataktika väljaõpe on ebapiisav, või kellel relvakandmise õigus puudub või kellel vähese töökogemuse ja -praktika tõttu puudub vilumus, pole sündmuskohal olukorra lahendamisel kasu. Töö autor näeb turvalisuse riski abipolitseinikke II kategooria patrulltoimikonnas kasutada, kuna situatsiooni mitte professionaalne lahendamine võib tekitada kahju sündmuskohal viibivatele kodanikele või sündmust lahendatavatele ametnikele.

2.3. Äkkrünnakud

Äkkrünnakute lahendamise põhimõtted on lahti kirjutatud Politsei- ja Piirivalveameti poolt 27.01.2014 koostatud dokumendis: „Äkkrünnakust põhjustatud hädaolukorra lahendamise plaan“ (edaspidi Äkkrünnaku plaan). Äkkrünnak määratletakse nimetatud dokumendis hädaolukorrana, kui vastav sündmus leiab aset rahvarohkes kohas, ametiasutuse ametiruumis või muus kohas, kus äkkrünnak ohustab paljude inimeste elu või tervist või põhjustab suure varalise kahju. Äkkrünnakut iseloomustab see, et üks või mitu isikut, püüab relva või muu ründeks sobiva vahendiga (nt lõhkekeha) vigastada või tappa võimalikult palju inimesi. Äkkrünnak lõpeb üldjuhul kurjategija ohutuks tegemise või enesetapuga (Taktika Amoki korral:1). 11. augustil 2011. aastal toimus rünnak Kaitseministeeriumile, mis kvalifitseerub äkkrünnaku alla. Maailmapraktika kohaselt vältab äkkrünnak tavaliselt umbes 20 minutit ning sellest tulenevalt on probleemiks asjaolu, et politsei eriüksusel ei ole võimalik tihti õigeks ajaks kohale jõuda.

Äkkrünnaku väljakutsele peavad reageerima kõik patrullid. Sündmuskohale esimesena kohalejõudnud patrull peab sisenema kohe sündmuste keskmesse, hindama olukorda ning valima vastavalt sellele turvataktika ja olema teoreetiliselt valmis ka tulirelva kasutamiseks (Äkkrünnaku plaan:3). Kui ei ole võimalik hoonesse siseneda, tuleb sündmuskohal proovida olukord külmutada, kuni eriüksuse kohalejõudmiseni. Kui kurjategija tegutseb aktiivselt ja sündmuskohal pole võimalik rünnakrühma moodustada, püüab esimesena saabunud relvastatud politseiametnik äkkrünnaku korraldaja kohe peatada. Siinkohal on väga oluline, et sisenevat politseiametnikku saaks julgestada teine relvastatud ametnik. Kui aga äkkrünnaku raames satub esimeseks reageerijaks olema abipolitseinikuga patrull, siis teoreetiliselt selline toimikond reageerida ei saagi, sest abipolitseinikele äkkrünnaku koolitusi ette nähtud pole. Abipolitseinikku saaks rakendada välisperimeetris, kus ta saab jälgida, et kõrvalised isikud ei satuks ohutsooni. See võib samas olla ohtlik abipolitseinikule, kellel puudub relva kandmise õigus, kuna ei ole teada, kuidas olukord kulmineerub. Kui rünnak laieneb välisperimeetritele, siis ei suuda relvastamata abipolitseinik kaitsta kõrvalisi isikuid ja iseennast.

2.4. Abipolitseinike kaasamine Soomes, Suurbritannias ja Rootsis

Näitena teiste riikide lähenemisest vaatleb töö autor Soome, Suurbritannia ja Rootsi strateegiaid, uurides kas ja kuidas vabatahtlikke politseis kasutatakse. Töö autor analüüsib vastuseid järgnevatele küsimustele: 1) kas neis riikides on olemas abipolitseinikud; 2) mis on

abipolitseinike funktsioon. Valituks osutusid need riigid, mida peetakse Euroopa Liidu turvalisemateks riikideks.

Soomes puudub abipolitseinike institutsioon, kus vabatahtlikud osalevad võrdse partnerina politsei igapäevatöös. Soomes võib vabatahtlikest koosnevat politsei reservüksust kasutada vaid eriolukordade puhul. Kõrgete politseijuhtide nägemusel võiks Soome riik vabatahtlikke aga tulevikus politseitööle kaasata. Vabatahtlike ülesandeks oleks kriisiolukordade jälgimine ning politseiga ühenduses olemine. Soome politsei peadirektori Mikko Tapio Paatero arvates võiks abipolitseinikel olla oma vorm, kuid mitte ametirelv (Poliisiyljohtaja ...01.02.2014).

Suurbritannias on vabatahtlikuna politseitegevuses osalemine väga populaarne ja kõrgel tasemel arenenud. Vabatahtlikud saavad valida endale meelepärase tegevuse ning tulenevalt oma valikust määratakse nad liikmeks ühte alljärgnevatest üksustest:

- Piirkondlik politseiüksus (Special Constabulary) - Eriväljaõppe saanud vabatahtlikud võtavad osa piirkonnapolitsei tööst, nad on kaasatud minimaalselt neli tundi nädalas ning nad on oluliseks lüliks politsei ja kogukonna vahel. Väljaõppe saanud vabatahtlikel on samad volitused, kui politseikonstaablil ning nad kannavad politseiametnikega sarnast vormiriietust;
- Politsei vabatahtlike tugiyüksus (Police Support Volunteers) – selles üksuses osalevad vabatahtlikud asendavad politseiametnikke administratiivsetes ülesannetes erinevate aruannete sisestamisel ja politseiasutuse valvelauas külastajate vastuvõtmisel;
- Naabrivalve ja Koduvalve üksus (Neighbourhood & Home Watch Network) - vabatahtlike kaasabil on suudetud väga hästi toimima panna kogukonnakeskne võrgustik, mis sisaldab naabrivalvet ja kodude valvamise tegevust. Suurbritannias on üle 170 000 naabrivalve piirkonna, mis on ühendanud piirkonnas elavaid inimesi ühtseks ja kokkuhoidvaks kogukonna osaks ning mis on kaasa aidanud piirkondliku kuritegevuse vähenemisele;
- Kuritegude peatamise üksus (Crime Stoppers) – selle üksuse liikmed võtavad vastu kõnesid anonüümsetelt helistajatelt, kes teavitavad kurjategijatest. Teavituse saatmiseks on loodud ka e-maili aadress. Selles üksuses osaleb üle 500 liikme, kes ööpäevaringselt võtavad vastu teateid ja edastavad saabunud info politseiametnikele;
- Tänavapastorite üksus (Street Pastors) – vaimse hingeabi pakkumine vabatahtlike poolt kodututele ja teistele abivajajatele. Selles üksuses saavad vabatahtlikeks olla vaid kirikuliidmed;

- Ohvriabi üksus (Victim Support) – abi osutatakse kuriteos kannatanutele ja nende pereliikmetele, sõpradele, tunnistajatele. Selles üksuses on vabatahtlikke liikmeid rohkem, kui politseiametnikke: üks politseiametnik nelja vabatahtliku kohta;
- Kiirusejälgijate üksus (Community Speedwatch) – ühes kogukonnas elavad vabatahtlikud aitavad politseil teha teavitustööd piirkonna elanikele kiiruseületamise ohtlikkusest;
- Sõltumatu nõustamise üksus (Independent Advisory Groups) – selle üksuse liikmed kohtuvad regulaarselt politseiametnikega, et edasi anda info oma piirkonnas valitsevatest probleemidest ja teha ettepanekuid nende lahendamiseks;
- Sõltumatu järelevalve üksus (Independent Custody Visitors) – selle üksuse liikmed teevad etteteatamata kontrollkülastusi kinnipidamisasutustesse veendumaks, et kinnipeetuid koheldakse hästi ning et nende õigused oleksid tagatud. (Volunteering...02.02.2014)

Rootsi politseis on vabatahtlikud kaasatud peamiselt süüteoennetuslikesse projektidesse. Tegutsedes lähtutakse visioonist, et vabatahtlike ja asutuste ühine koostöö aitab tagada turvalisema ühiskonna, kus on vähem kuritegevust. Vabatahtlike ülesanneteks on kuritegevuse ennetustöö, mida tehakse tihedas koostöös piirkonna politseinike ja kohalike politseiosakondadega. Vabatahtlikud on vahelülis politsei ja rahva vahel eesmärgiga lähendada politseid rahvale.

Stockholmis on väljaõppe saanud üle tuhande abipolitseiniku. Vabatahtlikud on Stockholmis politseiorganisatsiooni täiendavaks ja tugevdavaks jõuks kriminaalpreventsiooni valdkonnas, kuna leitakse, et ennetustöö on täiendav ja tõhus võimalus kuritegevuse vastu võitlemises. (Police...02.02.2014) Piirkondade probleemide kaardistamiseks viiakse läbi jalutuskäike regioonides, millest võtavad osa piirkonna elanikud, kohalike ühenduste esindajad, majutusettevõtjad, kohalikud poliitikud ja politsei. Selliste jalutuskäikude ajal märgitakse üles ohtlikud kohad, mis konkreetsetes piirkonnas ebaturvalised tunduvad või siis kuriteo toimepanemise riski suurendavad ning seejärel leitakse lahendused. (Partnerite...02.02.2014)

3. EMPIIRILINE UURING

3.1. Uurimismetoodika ja valim

Empiirilise osa eesmärgiks on:

1. Analüüsida ja võrrelda Põhja prefektuuri abipolitseiniku esimese astme väljaõppes käsitletavaid õppeaineid, nende mahtusid ja saavutatavaid õppeväljundeid SKA PPK politseiametniku kutseõppe üheaastases õppekavas olevate õppeainetega.
2. Selgitada välja Põhja prefektuuri välijuhtide hinnang patrulltegevuses osalevate abipolitseinike väljaõppe ja nende kasutamise kohta II kategooria patrulltoimkondades.

Esimese uurimiseesmärgi saavutamiseks, õppekavade võrdluseks, kasutab autor kombineeritud andmekogumismeetodit, mis koosneb kvantitatiivses ja kvalitatiivsest osast: võrreldakse abipolitseiniku väljaõppekavas olevate õppeainete ja politseiametniku õppekavas olevate õppeainete mahtude ja õppeväljundite samasusi ning erinevusi.

Teise uurimiseesmärgi täitmiseks, ankeetküsitluse läbiviimiseks, kasutab autor kvalitatiivsest uurimismeetodit: selgitatakse välja välijuhtide hinnang patrulltegevuses osalevate abipolitseinike väljaõppele ja nende kasutamise kohta II kategooria patrulltoimkondades.

Uuringu esimeses etapis võrdleb autor abipolitseiniku esimese astme väljaõppes käsitletavaid õppeaineid, nende mahtusid ja saavutatavaid õppeväljundeid SKA PPK politseiametniku kutseõppe üheaastases õppekavas olevate õppeainetega. Uurimisvalimisse on arvatud „Abipolitseiniku esimese astme väljaõppekava“, mis on kinnitatud politsei peadirektor Raivo Küüt 20.09.2011.a. käskkirjaga nr. 342 ning SKA PPK „Politseiametniku õppekava“, mis on kinnitatud Sisekaitseakadeemia rektori 16.04.2013 käskkirjaga nr 6.1-5/146.

Uuringu teises etapis viib autor läbi ankeetküsitluse kuueteistkümmne Põhja prefektuuri erineva piirkonna väljuhiga. Valimi moodustamisel valib autor Põhja prefektuuri väljuhid põhjusel, et nendel on otsene kokkupuude patrulltoimkondade komplekteerimisega ning sellest lähtuvalt patrullpolitseis tegutsevate abipolitseinikega. Välijuhtidele esitati neli küsimust. Küsitluse alguses selgitati töö eesmärki.

3.2. Abipolitseiniku esimese astme väljaõppekava õppeainete ja politseiametniku õppekava õppeainete analüüs

Antud alatüki eesmärgiks on analüüsida ja võrrelda Põhja prefektuuri abipolitseiniku esimese astme väljaõppes käsitletavaid õppeaineid, nende mahtusid ja saavutatavaid õppeväljundeid SKA PPK politseiametniku kutseõppe üheaastases õppekavas olevate õppeainetega. Abipolitseiniku esimese astme väljaõppekava õppeained ja mahud ning SKA PPK õppeained ja mahud on ära näidatud Lisas 1 ja Lisas 3. Politseiametniku õppekavas olevate ainete mahtude arvutamisel tuleb arvesse võtta, et 1 õppenädal = 40 akadeemilist tundi, millest 36 on kontkatundi ja 4 iseseisva töö tundi. Autor analüüsib kõiki abipolitseiniku esimese astme õppekavas olevaid aineid ükshaaval ning võrdleb neid politseiametniku kutseõppeks ettenähtud õppeainetega.

Õiguse alused. Abipolitseinikele on õppeainet „Õiguse alused“ ette nähtud 4 akadeemilist tundi. Õppeaine käigus omandatakse teadmised riigi ja õiguse funktsioonidest ning toimemehhanismidest. Õppeaine läbinu mõistab riigi ja õiguse olemust, teab Eesti Vabariigi põhiseadust, oskab nimetada põhiõigusi ja –vabadusi ning mõistab nende sisu. Eristab avalikku õigust eraõigusest. **Politseiametnikud** omandavad teadmised õppeainest „Sissejuhatus riiki ja õigusesse“, mille õppemaht 40 akadeemilist tundi. Õppeaine eesmärk on kujundada teadmised riigi ja õiguse funktsioonidest ning toimemehhanismidest, Eesti Vabariigi põhiseadusest ja põhiseaduslike institutsioonide pädevustest, õiguse süsteemsusest ja Eesti riigi täidesaatva võimu süsteemist ning avalikust teenistusest ja politseiteenistusest.

Abipolitseiniku kaasamine. Nimetatud aines antakse **abipolitseinikele** edasi üldised teadmised abipolitseinike õigustest ja kohustustest, politsei struktuurist ning politsei tegevust reguleerivatest õigusaktidest. Õppeaine lõppedes tunneb ja teab abipolitseinik oma pädevusi politseiametniku abistamisel. Õppeainet on ette nähtud 7 akadeemilist tundi. **Politseiametnikule** õpetatakse politseiorganisatsiooni ülesehitust ning põhiülesandeid õppeaine „Sissejuhatus riiki ja õigusesse“ raames, mida on ette nähtud 40 akadeemilist tundi. Õppeaines käsitletakse avaliku teenistuse ja politseiteenistuse üldpõhimõtteid. Aine lõppedes teab ametnik õiguse olemust ja funktsioone, õiguse valdkondi, õigusharusid ning õigusaktide hierarhiat, osates erinevaid juhtumeid liigitada õiguse valdkondade ning politseitöösse puutuvate õigusharude vahel.

Haldusmenetlus ja meetmete rakendamine. Õppeaine eesmärk **abipolitseinikele** on kujundada üldised teadmised haldusmenetluse põhimõtetest ja politsei ülesannetest teiste

institutsioonide abistamisel. Õppeainet ette nähtud 8 akadeemilist tundi. **Politseiametnikud** õpivad haldusmenetluse põhialuseid eelnevalt mainitud õppeaine „Sissejuhatus riiki ja õigusesse“ raames. Politseiametnik tunneb haldusmenetluse põhimõtteid, eristab haldustoimingut haldusaktist, teab haldusakti andmise ja toimingu sooritamise üldaluseid ning vaidemenetluse põhimõtteid, kirjeldab riigi halduskorraldust (haldusekandjate ja haldusorganite süsteemina), teab politseiorganisatsiooni ülesehitust ja asendit halduskorraldussüsteemis ning seda reguleerivaid õigustloovaid akte.

Ennetus ja järelevalve õppeaines tutvustatakse **abipolitseinikele** üldiseid teadmisi järelevalve teostamise põhimõtetest, millised on avalikus kohas enam levinud korrarikkumised, räägitakse ennetuse olulisusest ja koostööst. Õppeainet on ette nähtud 6 akadeemilist tundi. **Politseiametnikele** on „Politsei järelevalvemenetlus“ õppeainet ette nähtud 80 akadeemilist tundi. Aines kujundatakse teadmised politsei järelevalvemenetluse läbiviimiseks ja järelevalvemenetluse toimingute eristamiseks süüteo menetluse toimingutest, antakse oskused situatsioonikohaste meetmete valimiseks ja oma valikute põhjendamiseks. Ennetuse õpet pole politseiametnikele esimese astme kutseõppekavas ette nähtud. Politseiametnike ja abipolitseinike õppeväljundite põhiline erinevus seisneb selles, et politseinikud saavad ainet süvendatult ning lisaks teadmistele kujundatakse politseiametnikel ka praktilised oskused kasutada erinevaid taktikalisi teadmisi politsei järelevalveks ja avaliku korra tagamiseks.

Lastekaitse – selle aine raames antakse **abipolitseinikele** üldised teadmised õigusvastase teo toimepannud ja/või abi vajava lapse kohtlemisel. Õppeainet on ette nähtud 2 akadeemilist tundi. **Politseiametnikele** sellesisulist ainet eraldi õppeainena ette nähtud ei ole.

Tegevus sündmuskohal. Nimetatud õppeaine raames viiakse **abipolitseinikud** kurssi üldiste põhimõtetega tõendusmaterjali puutumatus tagamise kohta. Ainet on ette nähtud 2 akadeemilist tundi. **Politseiametnikele** edastatakse selle valdkonna teadmised „Kriminalistikatehnika“ õppeaine raames, mida on ette nähtud 40 akadeemilist tundi. Õppeaine eesmärgiks on kujundada teadmised ja oskused sündmuskohal tegutsemiseks. Politseiametnik teab ja eristab tõendite liike, isikut õigustavaid asjaolusid, sh. alibit, ning oskab kontrollida nende paikapidavust; teab ja oskab kasutada isikute küsitlemise ja ülekuulamise erinevaid meetodeid; saab aru sündmuskoha tõenduslikust tähtsusest, oskab kaitsta sündmuskoha ja tagada süüteo jälgede puutumatus; oskab vaadelda sündmuskoha ja asitõendeid ning vormistada vaatlusdokumente. Politseiametnikele õpetatakse lisaks sündmuskoha ja selle kaitsega seotud teadmistele isiku-, sündmuskoha- ja asitõendi vaatlemist ning nõuetekohaselt dokumentide vormistamist.

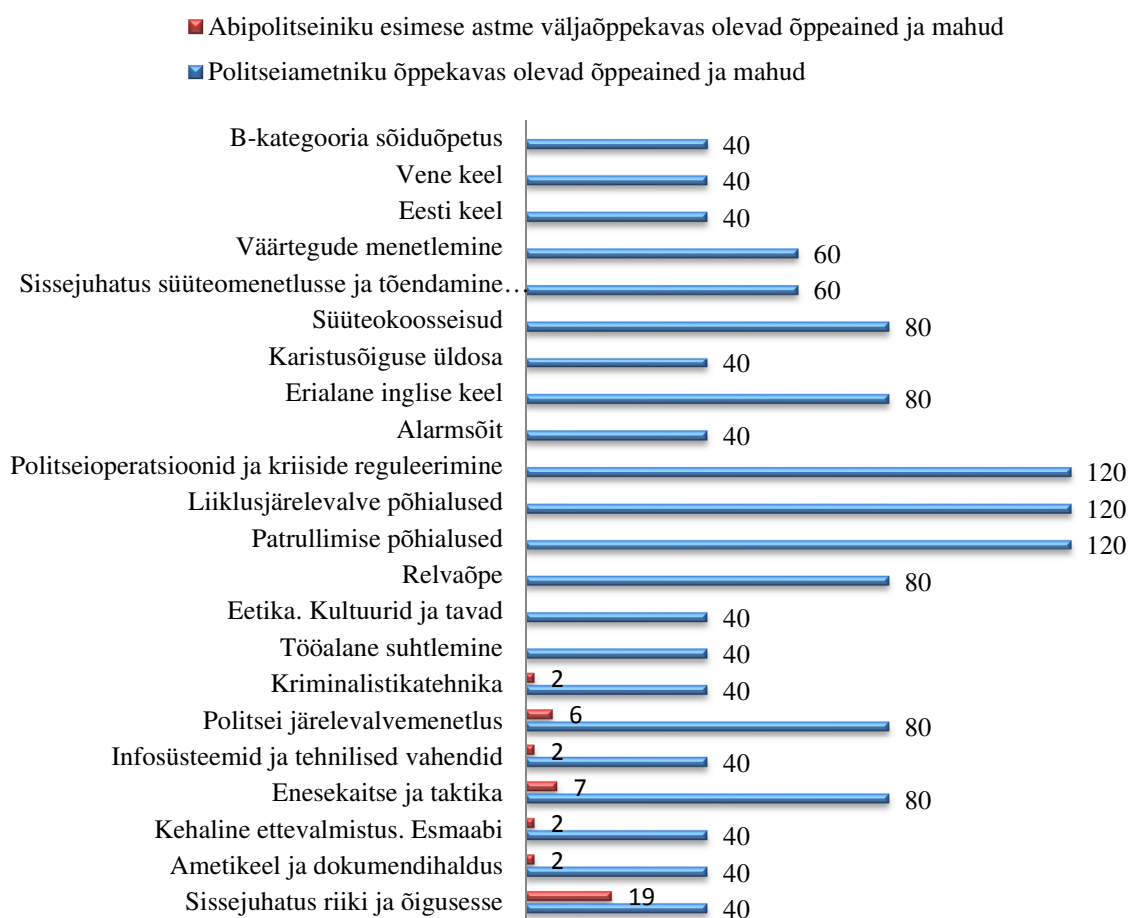
Isikutega suhtlemine on aine, milles selgitatakse üldiseid põhimõtteid väarikast ning nõuetekohasest isikute teenindamisest ning suhtlemisest. Aine lõppedes oskab abipolitseinik valida erinevate inimestega suhtlemisel õige viisi ja vajadusel andma nõu ning olema võimeline töötama multikultuurses keskkonnas ning leidma sobiva käitumismudeli erinevate klientide puhul. Ainet on ette nähtud 2 akadeemilist tundi. **Politseiametnikud** õpivad suhtlemise üldiseid teadmisi ainekst „Töölane suhtlemine“ 40 akadeemilise tunni jooksul. Aine eesmärgiks on kujundada teadmised ja oskused suhtlemiseks erinevates tööalastes olukordades. Abipolitseiniku ja politseiametniku õppeväljundid kattuvad.

Vahetu sund ja eriettevalmistus. Õppeaine eesmärgiks on kujundada teadmised enesekaitse võtetest ning vahetu sunni vahendite kasutamisest tööülesannete täitmisel. Abipolitseinikule on ainet ette nähtud 7 akadeemilist tundi ning õppeaine läbinud abipolitseinik teab vahetu sunni kohaldamise eesmärgid, oskab sunnivahendi kasutamisel arvestada proportsionaalsuse põhimõtet, teab sunnivahendite taktikalist tehnilist iseloomustust, tunneb enesekaitse võtteid ning oskab valida erinevaid taktikaid meetmete kohaldamisel. **Politseiametnikud** õpivad eeltoodut „Enesekaitse ja taktika“ õppeaines 80 akadeemilist tundi. Aine eesmärk on kujundada teadmised ja oskused enesekaitse tehnikate, politseitaktika ja vahetu sunni vahendite kasutamisest tööülesannete täitmiseks. Politseiametnikud omandavad lisaks teadmistele ka oskused praktiliste harjutuste ja ülesannete käigus, mis loob parema väärtuse ning annab suurema tõenäosuse omandatud hiljem õigesti kasutada.

Esmaabis saab **abipolitseinik** praktilised teadmised elupäästva esmaabi võtetest. Õppeainet on ette nähtud 2 akadeemilist tundi. **Politseiametnikud** saavad teadmised õppeaine „Kehaline ettevalmistus. Esmaabi“ raames. Eesmärgiks on kujundada teadmised ja oskused elupäästva esmaabi andmiseks. Õppeainet on ette nähtud 40 akadeemilist tundi.

Raadioside kasutamine. **Abipolitseinik** oskab kasutada raadioterminali erinevates tingimustes ja sagedustel. Teab hooldamise põhimõtteid. Ainet on ette nähtud 2 akadeemilist tundi. **Politseiametnikud** õpivad tehniliste vahendite kasutamist õppeaine „Infosüsteemid ja tehnilised vahendid“ raames, mida on ette nähtud 40 akadeemilist tundi. Kujundatakse igapäevatööks vajalike tehniliste vahendite ja infosüsteemide kasutamise oskused.

Rohkem aineid abipolitseiniku esimese astme õpe ette ei näe. Joonisel 3 toob autor välja kõik SKA PPK politseiametniku kutseõppe üheaastase õppekava õppeainete nimetused ja mahud ning võrdlusena abipolitseiniku esimese astme väljaõppekava samasisuliste ainete mahud.

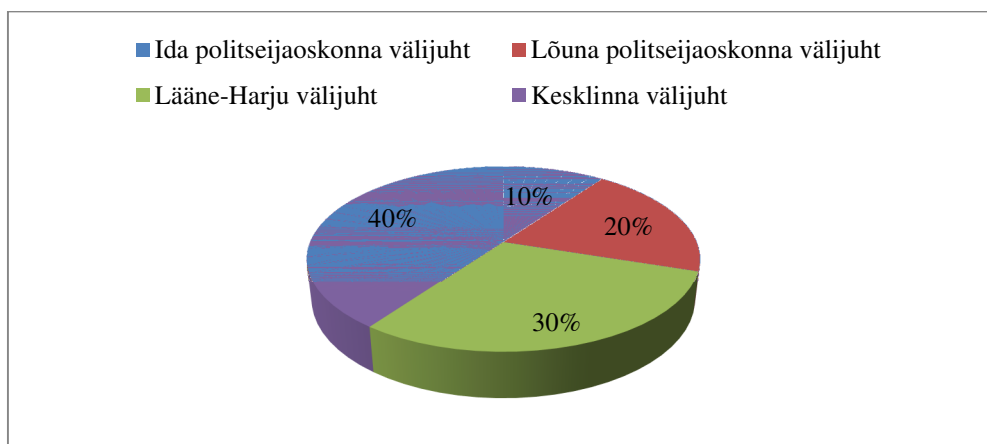

Joonis 3. Abipolitseiniku esimese astme väljaõppekavas ja SKA PPK politseiametniku kutseõppe üheaastase õppekavas olevate ainete mahtude võrdlus. 40 akadeemilist tundi koosneb 36-st kontkattunnist ja 4-st iseseisva töö tunnist.

3.3. Ankeetküsitluse analüüs ja tulemused

Antud alapeatüki eesmärgiks on uurida Põhja prefektuuri välijuhtide seisukohti patrulltegevuses osalevate abipolitseinike võimekuse kohta. Selleks viib töö autor läbi ankeetküsitluse. Küsitlus viidi läbi ajavahemikul 17.02.2014-03.03.2014. Küsitlus saadeti e-maili teel kuueteistkümnele Põhja prefektuuri teenistuses töötavale patrullpolitsei välijuhile, kellel on otsene kokkupuude patrulltoimkondade komplekteerimise ning sellest tulenevalt patrullpolitseisse abipolitseinike määramisega. Uuringus osalemine oli vabatahtlik ja anonüümne. Valimi valiku tegemisel oli oluliseks eesmärgiks kaasata Põhja prefektuuri erinevate piirkondade välijuhte, et tagada mitmekülgsem vahetute arvamuste ja põhjendatud seisukohtade spekter. Tagasi laekus autorile

vastuseid e-maili teel kümnele väljühilt, neist 1 töötab Ida politseijaoskonnas, 1 Lõuna politseijaoskonnas, 3 Lääne-Harju piirkonnas, 4 Kesklinna politseijaoskonnas, vt joonis 4.

Joonis 4. Valimi moodustanud välijuhtide arvu protsentuaalne jaotus.

3.4. Küsimused ja vastused

Küsimus nr.1 - *Kas Teie alluvuses töötavaid väljaõppinud patrullpolitseinikke on väljakutsete teenindamiseks piisavalt? Kui ei, siis mitut töötajat oleks lisaks vaja vahetusse kaasata, et tagada väljakutsete operatiivne teenindamine?*

Kõik väljuhid vastasid, et **patrullpolitseinikke ei ole piisavalt** väljakutsete operatiivseks teenindamiseks. Patrullpolitseinike vähesus põhjustab alljärgnevat olukordi:

- 1) patrullpolitseinikke tuleb asendada abipolitseinikega;
- 2) väljakutsete teenindamisel tekivad pikad ooteajad. Isegi kohest reageerimist nõudvatele nõ „charlie“ väljakutsetele ei ole võimalik reageerida viivitamatult, kuna kõik patrullid on tihtilugu hõivatud, eriti nädalavahetustel.
- 3) patrullpolitseinikud ei saa tegeleda prioriteetsete ülesannetega (nt. avaliku korra tagamine, liiklusjärelvalve jmt), kuna peavad kogu aeg väljakutseid teenindama;
- 4) on keeruline leida vaba patrullekipaazi, kes saaks vajaduselt appi minna kolleegidele, kuna kõik patrulltoimkonnad on pidevalt hõivatud.

Analüüsides väljjuhtide poolt saadud vastuseid selgub, et tagamaks operatiivne väljakutsete lahendamine, oleks patrullpolitseinikke olenevalt piirkonnast juurde vaja 2-8 inimest.

Küsimus nr.2 - *Kas patrullpolitseinikke on õige asendada abipolitseinikega? Põhjenda oma vastust.*

2 väljjuhti 10-dest leidsid, et patrullpolitseiniku asendamine abipolitseinikuga **on õige**. Neist:

- Kesklinna välijuht leidis, et kuna patrullpolitseinikke on vähe, siis on nende asendamine abipolitseinikega põhjendatud.
- Lääne-Harju välijuht leidis, et kui abipolitseinik on elukogenud ja asjalik, tunneb seadust ning oskab rakendada oma teadmisi ja oskusi tööl, siis võib ta politseiametnikku patrullpolitseis asendada.

8 välijuhti leidsid, et patrullpolitseinikke **ei ole õige** asendada abipolitseinikega. Põhjused kajastuvad tabelis 2. Enamikul välijuhtidest oli mitu põhjust, miks abipolitseinikud ei ole patrullpolitseinike asendajatena kompetentsed, kuid peamiseks põhjuseks toodi välja piisavate teadmiste, väljaõppe, kogemuste puudumine. Seda tõid põhjuseks 6 välijuhti.

Tabel 2. Põhjused, miks abipolitseinikud ei sobi patrulltegevusse

Põhjus, miks abipolitseinikud ei sobi patrulltegevusse	Arv vastanutest	% vastanutest
puudub piisav väljaõpe, teadmised, kogemused	6	60%
põhjustab politseiametnikus stressi	1	10%
kriisisituatsioonis on ettearvamatud	1	10%
tulirelva puudumine	3	30%
menetlusõiguse puudumine	2	20%
politseiametnik peab tegema sisuliselt kahe inimese töö	2	20%
puudulik väljaõpe ja kogemus seab politseiametniku ohtu	3	30%
abipolitseinikud on liiga eakad	1	10%

2 välijuhti (Ida ja Kesklinn) kinnitasid, et abipolitseinikud ei sobi patrullteenistusse politseiametniku asendajaks, kuid nad sobiksid patrulltoimkonda kolmandaks liikmeks ja lisaks võiksid nad osaleda ennetusüritustel.

Autor toob välja kolm kõige sisukamat vastust ülaltoodud küsimusele.

Üks välijuht kirjeldas: „Ametnik, kes on abipolitseinikuga patrullis, on pidevas stressiolukorras, kus ta peab üksinda tegutsema, alustades otsuste vastuvõtmisest ja lõpetades menetlustoimingutega. See on ka patrullpolitseinike rahulolematuse üks peamisi põhjuseid – tulenevalt ressursi puudusest ollakse pidevalt koos erinevate abipolitseinikega, mis tugevalt pärsib töötahet ja sunnib allesjäänud ametnikke vaatama võimalikke teisi töökohti.“

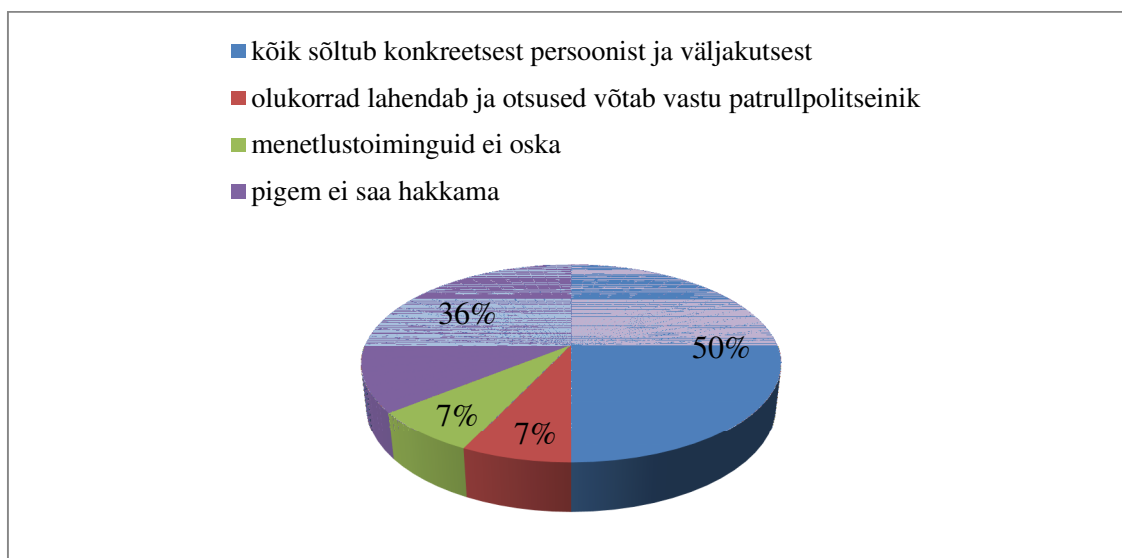
Teine välijuht leidis „Abipolitseinik on piiratud õigustega politseinik. Tema võib olla aktiivne ja entusiastlik, kuid tal puudub vastav väljaõppe, kogemuste ja teadmiste pagas. Enamus neist käib ka ilma tulirelvata, mis toob kaasa teatud ohtusid. Abipolitseinik ei saa menetleda – toimkonna

efektiivsus on vähem kui 50%. Abipolitseinikku on vaja aastaid välja õpetada, et temast saaks täisvääriline paariline.“

Kolmas küsitletav kirjutas: „Abipolitseinikud on abijõud, mis tähendab, et nad peaksid olema kolmanda liikmena patrullis. II kategooria patrulli loomine nendega ei ole kuidagi põhjendatud. Seda eelkõige seetõttu, et sisuliselt on II kategooria politseiametnik sundolukorras, kus ta peab tegema kahe inimese tööd üksinda. Vähesed abipolitseinikud on suutelised ennast kaitsma ning tema paariline peab olema suuteline ründe korral kaitsma ennast, abipolitseinikku ning samuti püüdma külmutada olukord vähemalt abijõudude saabumiseni.“

Küsimus nr. 3 - Kas Teie hinnangul on teises kategoorias osalevad abipolitseinikud kompetentsed väljakutsetel olukordasid lahendama? Põhjenda oma vastust.“

Selle küsimuste vastustest on keeruline välja selgitada välijuhtide hinnangut, kuna 7 isikut vastas, et „oleneb persoonist ja väljakutsest“, kuid samas 4 isikut nendest lisas lõppu, et „pigem mitte“. Välja joonistus, et hakkama saavad sellised abipolitseinikud, kellel on kas juriidiline haridus või kes puutub tööalaselt kokku juriidiliste küsimuste lahendamiseга või ka need abipolitseinikud, kes on varem töötanud politseiametnikuna. Kõik väljuhid, kes vastasid, et „oleneb isikust“ leidsid, et selliseid isikuid on väga vähe. Täpsem vastuste spekter kajastub jooniselt 5.

Joonis 5. Vastuste spekter küsimusele, kas teises kategoorias osalevad abipolitseinikud kompetentsed väljakutsetel olukordasid lahendama.

Töö autor toob siinkohal välja kaks sisukamat vastust: - II kategooria patrullis lahendab olukorrad ja võtab otsused vastu ikkagi patrullpolitseinik. Abipolitseinikke on nõ seinast seinä. Aktiivseimad saavad enamuse olukordades hakkama üldpildi loomisega (nt peretülil – eraldab

osapooled, vestleb, uurib, küsib, tuvastab joobe, tuvastab isikud), aga menetlustoimingud (väärteomenetlus, kriminaalmenetlus, PPVS) ja menetlusnõuded on neile ikkagi suhteliselt tume maa, millega peab patrullpolitseinik tegelema. Paraku on neid aktiivseid abipolitseinikke Lõuna PJ näitel ühe käe sõrmedel võimalik üles lugeda.

- Minu praktika on näidanud, et pädevaid abipolitseinikke on väga vähe, kes suudavad ka olukorra tulemuslikult ära lahendada. Enamus abipolitseinikud seisavad kõrval ja kuulavad. Mõned on nii vanad või ebapädevad, et ei oska mitte midagi. On lihtsalt koormaks kaelas ja mõttetu augutäide. Mina olen kokku puutunud vaid 2-3 abipolitseinikuga, kes on pädevamad kui mõni politseiametnik.

Küsimus nr. 4 - *Kas Teie teenistuse jooksul on ette tulnud olukordi, kus II kategooria patrulltoimkond pole suutnud probleemi lõpuni lahendada põhjusel, et abipolitseinikul puudub kompetents või varustus ning sellest tulenevalt on tekkinud vajadus olukorda lahendada kutsuda täiendavaid jõudusid? Kirjelda neid situatsioone.“*

3 ametnikku kinnitasid, et ükski väljakutse ei jää lahendamata II kategooria patrulltoimkonna poolt, kuid samas kinnitavad väljuhid, et keeruliste väljakutsete puhul lahendab olukorrad politseiametnik üksinda ning abipolitseinikust neil puhkudel abi ei ole. 7 vastanut tunnistas, et on ette tulnud olukordi, kus II kategooria patrulltoimkond pole suutnud probleemi lõpuni lahendada põhjusel, et abipolitseinikul puudub kompetents või varustus ning sellest tulenevalt on tekkinud vajadus olukorda lahendada kutsuda täiendavaid jõudusid. Alltoodult toob autor välja kahe väljuhi vastused ülaltoodud küsimusele.

- Konkreetne olukord tekkis väikese hoone läbivaatuse vajaduse tekkimisel, kus eelneva informatsiooni kohaselt võis viibida relvastatud isik. Hoone oli paari ruumiga – väike ja mahajäetud, kuid seoses asjaoluga, et abipolitseinikul puudus tulirelv, olin sunnitud ootama politseiametnikest koosnevat patrulltoimkonda. Abipolitseinikul keelasin antud hoonesse sisenemise. Positiivseks osutus küll see, et konkreetne abipolitseinik läks järgneval päeval ja sooritas relvaeksami, kuid see oleks pidanud olema tehtud juba enne antud olukorra tekkimist või jõuame jällegi sinna, et abipolitseinik (seda enam, et ilma relvata) peaks olema kahe politseiametniku kõrval kolmas, abiliige.

- On tuua omaltpoolt üks juhus, kus patrullekipaaz: koosseisus üks naispolitseinik ning üks mees abipolitseinik said Paldiskisse väljakutse. Lahendades korteris väljakutset, nägi abipolitseinik, et neli isikut kangutavad politseisõiduki vilkureid. Seejärel jooksis abipolitseinik välja ja politseinik

jäi korterisse, kuna seal oli joobes alaealine. Abipolitseinik andis korralduse korrarikumine lõpetada, mille järel panid kolm isikut jooksu, neljas jalutas eemale. Seejärel neljas, kes jalutas, pööras ümber ja vaatas, et tegemist on abipolitseinikuga, kes on üksi väljas. Abipolitseinik ja too neljas isik sattusid füüsilisse kontakti, misjärel pöörasid otsa ümber kolm jooksu pannud meesterahvast ning ühinesid samuti neljandaga. Abipolitseinik suruti nurka ja ähvardati maha lüüa. Abipolitseinik kutsus küll raadiojaamast abi, kuid kuna politseinik jättis oma raadiojaama politseisõidukisse, siis ei teadnud ta asjast midagi. Teised patrullid olid kaugel. Õnneks mõne aja pärast juhtus appi tulema piirivalvepatrull, mis olukorra lahendas.

3.5. Uuringu tulemuste analüüs ja ettepanekud

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks oli püstitatud kaks uurimisküsimust. **Uurimisküsimus 1:** „Kas Põhja prefektuuri abipolitseiniku esimese astme väljaõpe tagab patrullpolitseis vajaminevad teadmised ja oskused?“

Politsei peadirektor Raivo Kүүт 20.09.2011.a. käskkirjaga nr. 342 kinnitatud abipolitseinike esimese astme väljaõppekava sisaldab Tabelis 3 nähtavaid õppeaineid:

Tabel 3. Abipolitseiniku esimese astme väljaõppekavas olevate õppeainete nimetused ja tundide arv

Aine nimetus	Tundide arv	Aine nimetus	Tundide arv
Õiguse alused	4	Tegevus sündmuskohal	2
Abipolitseiniku kaasamine	7	Isikutega suhtlemine	2
Haldusmenetlus ja meetmete rakendamine	8	Vahetu sund ja eriettevalmistus	7
Ennetus ja järelevalve	6	Esmaabi	2
Lastekaitse	2	Raadioside kasutamine	2

Õiguse alused. Õiguslaste küsimustega puutuvad politseinikud kokku igapäevaselt olenemata sellest, millisel positsioonil nad töötavad. Abipolitseinikul võib patrullpolitseis õiguslasteid teadmisi vaja minna. Politsei töö korraldamise üks asjaolu on, et ametnik täidab ühiskonnas väga laiaulatuslikke ülesandeid. Uurides aine õppeväjundit selgub, et õppeainest saadud teadmised on üldharimise seisukohast vajalikud.

Abipolitseiniku kaasamine. Nimetatud aine väga olulise tähendusega abipolitseinike jaoks. Nii politseiametnik kui ka abipolitseinik peavad tööd tehes olema kindlad oma pädevustest ja volitustest erinevate olukordade lahendamisel. Oma õiguste ja kohustuste mittetundmine võib

kaasa tuua olukordi, kus tegutsetakse ületades oma volituse piire, või vastupidi - jäädakse passiivseks, kartes ületada seadustega kehtestatut.

Haldusmenetlus ja meetmete rakendamine. Haldusmenetlusega puutuvad igapäevaselt kokku ilmselt kõik inimesed. Üldises tähenduses kujutab haldusmenetlus endast riigi ja omavalitsuste ning erinevate ametkondade poolt otsuste tegemist ja täideviimist, avalikus sektoris õigusaktide andmist ja täitmist, reaaltoimingute sooritamist, teenistuslikke korraldusi, lepingu sõlmimisele suunatud tegevust jne. Eeltoodust tulenevalt on haldusmenetluse õppeaine igale riigiametnikule vajalik sh ka abipolitseinikule.

Ennetus ja järelevalve. Järelevalvemenetlus on patrullpolitseis töötavale abipolitseinikule oluline ning selleks, et abipolitseinik oleks patrullpolitseis võrdväärne paariline, peaks ta nimetatud õppeainet saama põhjalikumalt, mitte ainult ülevaatlilikult.

Lastekaitse. Lastekaitse teemal saadud teadmised on üldharivad, kuid õpiväajundiga tutvudes selgub, et saadavad teadmised pole patrullpolitseis töötava abipolitseiniku jaoks olulise väärtusega.

Tegevus sündmuskohal. Selle õppeaine mahtu tuleb autori hinnangul suurendada ning aine peab sisaldada ka praktilisi ülesandeid väljaspool õppeklassi, kuna abipolitseiniku kasutamine sündmuskoha kaitsel nt olukorras, kus kriminalistika eksperdi kohalejõudmine sündmuskohale mingil põhjusel viibib, on õigustatud ja abipolitseinikule nõ jõukohane. Politsei ressursi saab sellistel puhkudel kasutada mõne sisulisema ülesande lahendamisel. Sündmuskoha ja asitõendite kaitsmine vajab olenevalt olukorrast sisulisemaid erialaseid teadmisi ja tegutsemisoskust. Väljaõppeks vaid kahest akadeemilisest tunnist ei piisa.

Isikutega suhtlemine. Kuna politseiametnikud ning ka abipolitseinikud peavad suhtlemisel olema väarikad ning nad peavad oskama leida sobiva käitumismudeli erinevate klientide puhul, siis omab õppeaine olulist tähendust. 2 akadeemilist tundi ei ole piisav maht antud õppeainele.

Vahetu sund ja eriettevalmistus. Tegemist on olulise ainega, mida näitab ka selle aine tundide arv proportsioonis teiste abipolitseiniku väljaõppes olevate tundide arvuga. Kuna abipolitseinikud saavad õppeainest vaid teoreetilised teadmised, siis ei pruugi nemad reaalselt tööd tehes osata teadmisi õiges kohas ja vajalikul määral rakendada.

Esmaabi. Elupäästev esmaabi on kiiret sooritamist nõudev tegutsemine, kuna kannatanu elutähtsad funktsioonid on vaja taastada või säilitada kuni professionaalse abi saabumiseni. Esmaabi andja professionaalsus sõltub väljaõppe tundide mahust ja praktilistest kogemustest. Kahe tunniga on võimalik edasi anda vaid minimaalne informatsioon. Sellest tulenevalt ei pruugi hiljem teadmiste rakendamine tagada elupäästvat abi. Kuid ilmselt annab koolitus oskuse tegutseda sündmuskohal asjatundlikumalt ning võib seega päästa abivajaja elu. Õppeaine on olulise tähtsusega, kuna patrullides võib ette tulla selliseid olukordi, kus kellelegi on vaja anda esmaabi.

Raadioside kasutamine. Aine on oluline, kuid raadioside kasutamise õppeks ettenähtud tundide arv ei ole proportsioonis nt „Esmaabi“ või „Tegevus sündmuskohal“ õppeainega, kuna viimased on oluliselt nüansirohkemad ning vajaksid seega rohkem tunde õpetamiseks.

Jooniselt 3 nähtub, et abipolitseiniku väljaõpe erineb oluliselt politseiametniku väljaõppest. Enim tahab töö autor tähelepanu juhtida asjaolule, et abipolitseiniku esimese astme väljaõppes puuduvad patrulltegevust ja liikluskorraldust sisaldavad õppeained täielikult. Ometigi, suunatakse abipolitseinikke saadud väljaõppe baasil reaalselt politseitööd tegema patrulltegevusse. Samuti ei ole abipolitseinikul kohustus läbida relvaõpet, mistõttu on hetkel Põhja prefektuuri 326 abipolitseinikust relvakandmise õigus vaid 35. Töö autor leiab, et patrulltegevuses osaleval ametnikul, sh abipolitseinikul, peab relvakandmine olema kohustuslik, sest isegi, kui relva realselt kasutada vaja ei ole, on relval juba ainuüksi distsiplineeriv mõju inimestele. Samuti ei alahindaks autor seaduste tundmise olulisust patrullpolitseis tegutseval abipolitseinikul. Karistuseseadustik, Liiklusseadus, PPVS ning ka Korrakaitseeseadus - nende seaduste ja karistuste määramise põhimõtteid peaks abipolitseinik teadma. Samuti võiks ta osata anda isiku käitumisele karistusõiguslikku hinnangut. Lisaks ei pea töö autor õigeks nii vähest taktika ja enesekaitse tundide arvu patrullpolitseisse suunduvale abipolitseinikule, sest kõikidest teistest politseiüksustest on just patrullpolitseis neid teadmisi ja oskusi kõige enam vaja. Sageli on patrulltöös vaja kiirelt ja intuiitiivselt otsustada, kuidas olukorras käituda. Õigete meetmete rakendamine kiiret tegutsemist nõudvates situatsioonides eelab põhjalikku väljaõpet ja praktikat. Heast väljaõppest sõltub, kas abipolitseinik oskab hiljem juhtumi asjaolusid õigesti hinnata ja teha igakülgselt kaalutletud otsuseid. Kui abipolitseinik ei oska olukordasid lahendada, ega saa seepärast pakkuda tuge temaga koos töötavale politseiametnikule, langeb viimasele väga suur koormus ja vastutus. Kui politseiametnik peab suurenenud töökoormust pidevalt taluma, võib see olla ajendiks tööstressi tekkimisele, mis võib omakorda päädida otsusega töölt lahkuda. Kõike

eeldoodud arvesse võttes ei tohiks Põhja prefektuur praeguse esimese astme väljaõppe läbinud abipolitseinikke patrulltegevusse suunata.

Autor leiab, et sarnaselt Suurbritanniaga, võiks Eestis abipolitseiniku väljaõppekava olla diferentseeritud vastavalt hilisemale töövaldkonnale, st väljaõppekavas olevad õppeained peaksid sõltuma sellest, millisesse valdkonda abipolitseinik soovib tööle asuda. Korrakaitsepolitseis tuleb abipolitseinikul patrullpolitseinikke aidata või tihtipeale puuduvate ametnike korral patrulltoimkonna kohta täita. Kui Põhja prefektuur soovib edaspidigi abipolitseinikke patrulltegevusse kaasata politseiametniku asendajana, peab abipolitseiniku väljaõppe olema tasemel, et saadud väljaõppe järel suudab abipolitseinik tagada avaliku korra kaitse, säilitada politseiteenuse hea kvaliteedi ja pakkuda täisväärtuslikku tuge oma paarilisele. Eeldoodud arvesse võttes peab autor patrullpolitseis tegutsevatele abipolitseinikule Põhja prefektuuri väljaõppekavas **väga oluliseks järgmisi õppeaineid:**

- Abipolitseiniku kaasamine;
- Haldusmenetlus ja meetmete rakendamine;
- Ennetus ja järelevalve;
- Tegevus sündmuskohal;
- Isikutega suhtlemine
- Vahetu sund ja eriettevalmistus
- Esmaabi;
- Raadioside kasutamine

Töö autor teeb ettepaneku Põhja prefektuuri praegust väljaõppekava muuta. Patrulltegevusse suunduvate abipolitseinike väljaõppes **suurendada järgmiste õppeainete mahtusid:**

- Vahetu sund ja eriettevalmistus
- Tegevus sündmuskohal
- Ennetus ja järelevalve

Eelnimetatud õppeainetest tuleks saada põhjalikumad teadmised, mistõttu õppeainete sisu ei tohiks olla ainult ülevaatlik, vaid läbida tuleks ka praktilisi harjutusi väljaspool õppeklassi. Praktilised oskused tagavad hiljem võime pöörata tähelepanu nendele pisiasjadele, mis võivad viia raskete rikkumiste ja kuritegudeni.

Patrulltegevusse suunduvate abipolitseinike väljaõppekavasse **tuleb** lisaks praegu Põhja prefektuuri väljaõppekavas olevatele õppeainetele **lisada ka järgmised õppeained:**

- Turvataktika;

- Seadusandlus: Karistusseadus, Liiklusseadus, Politsei ja piirivalve seadus, Korrakaitse seadus;
- Patrullimise põhialused;
- Liiklusjärelvalve
- Relvaõpe.

Selleks, et Põhja prefektuur saaks väljaõppekavasid muuta, peab esmalt muutma APoS-i ja AP väljaõppe korda, kuna Põhja prefektuur on väljaõppekavade koostamisel seotud eelnimetatud aktidega. Tulevikus võiks seadus ette näha minimaalsed nõuded väljaõppele ning jätta väljaõppekavade lõpliku vormi (õppeained ja mahud) iga prefektuuri enda otsustada.

Lisaks väljaõppekavade muutmisele peab töö autor oluliseks muuta ka väljaõppe korraldajat ja koordinaatorit. Autor teeb ettepaneku kaasata abipolitseinike väljaõppe protsessi SKA. Autori nägemusel tuleks abipolitseinike seadusest tuleneva väljaõppe korraldamine ja koordineerimine sh väljaõppekavade koostamine, anda üle SKA-le.

Füüsiliste katsete normatiivide kohta leiab autor, et kui prefektuur peab õigustatuks politseiametnike patrullpolitseis abipolitseinikega asendada, siis tuleb normatiivide määramisel lähtuda sellest, et abipolitseinik peab füüsiliste eelduse poolest olema suuteline samu ülesandeid täitma, kui politseiametnik, sealhulgas jaksama mitu tundi järjest „postil“ seista, tänaval jalgsi patrullida ja kurikaelale vajadusel järgi joosta. Sellest lähtuvalt ei tohiks abipolitseinikel ja politseiametnikel olla erinevusi füüsilise võimekuse osas. Füüsilised normatiivid võiks ära diferentseerida vastavalt sellele, millisesse politseivaldkonda abipolitseinik spetsialiseerub ning korrakaitsepolitseisse soovijad peaksid läbima katsed politseiametnikega samadel alustel sealhulgas läbima katsed igal aastal.

Töö autor mõnab, et põhjalikuma väljaõppe ja liialt karmide normatiivide määramine võib saada takistuseks abipolitseinike värbamiseks. Samas aga on autori kindel seisukoht, et abipolitseinike arvu suurendamine kvaliteedi arvelt ei tohiks olla riigi ja politseiasutuse eesmärk.

Uurimisküsimusele 2 „Kas Põhja prefektuuri teenindataval territooriumil patrullitegevuses osalevaid abipolitseinikke saab kasutada võrdväärset politseinikega patrulltoimkonnas avaliku korra tagamisel?“ sai autor kinnitust oma seisukohale, et politseiametniku asendamine abipolitseinikuga tekitab mitmeid komplikatsioone patrullitegevuses. Kuna abipolitseiniku esimese astme väljaõpe ei vasta politseiametniku kutseõppe üheaastasele väljaõppele, siis on nende kompetents madalam. Abipolitseiniku praegune väljaõpe, tööpraktika ning menetlusõiguse puudumine toob endaga kaasa olukorra, kus tihtilugu lahendab väljakutsetel

olukorrad ainult politseiametnik. See suurendab väljakutsetel menetlemise ja toimingute läbiviimise aega ning suurendab politseiametniku töökoormust, mis omakorda mõjutab tööstressi tekkimist.

Autori arvates on patrulltoimkonnas väga olulisel kohal liikmete vaheline koostöö ja sidusus, seda eriti ettearvamatute kulminatsioonidega ohtlike sündmuste lahendamisel. Abipolitseinikust ja politseiametnikust koosneval toimkonnal sidusus puudub.

Probleeme tekitab ka asjaolu, et relvakandmise õigusega abipolitseinikke on vähe. On ette tulnud olukordi, kus II kategooria patrulltoimkond pole suutnud probleemi lõpuni lahendada põhjusel, et abipolitseinikul puudub varustus ning sellest tulenevalt on tekkinud vajadus olukorda lahendada kutsuda täiendavaid jõudusid.

Samuti ei saa II kategooria patrulltoimkond reageerida äkkrünnaku väljakutsele, sest abipolitseinikud pole äkkrünnakukoolitusi läbinud.

Töö autor teeb **kolm ettepanekut** praeguse Põhja prefektuuri esimese astme väljaõppekava läbivate abipolitseinike kaasamiseks politseitegevusse.

Abipolitseiniku paigutamine kogukonnakesksesse võrgustikku. Abipolitseinike tegevuse vajalikkus on äärmiselt oluline, kuid töö autor on seisukohal, et abipolitseinikud peaksid jääma politseisüsteemi aitaja rolli, mitte nende asendajateks. Võttes aluseks Rootsi ja Suurbritannia, võiksid ka Eestis abipolitseinikud kuuluda ühe lülina kogukonnakesksesse võrgustikku, kus neile määratakse üks kindel piirkond tegutsemiseks. Kogukonnakeskses töös saaksid nad keskenduda koostööle kodanikega ning selle läbi tuua politseid rahvale lähemale. Olles lülina politseinike ja rahva vahel, saaksid abipolitseinikud korraldada regulaarseid kohtumisi elanikkonnaga, kuhu saaks vajadusel kutsuda ka kohaliku omavalitsuse liikmeid, lastekaitse töötajaid, sotsiaaltöötajaid või muid ametnikke. Abipolitseinikud võiksid regulaarselt patrulleerida tänavatel: soojal ajal jalgsi või jalgratastega, külmal aastaajal motoriseeritult, eesmärgiga süvendada rahvas turvatunnet ning olla nähtaval. Vajaliku informatsiooni jagamine piirkonna eripärade, hoolt ja abi vajavate perekondade, piirkonnas elavate töötute, kriminogeensete isikute kohta, tuleks abipolitseinikel jagada kohaliku piirkonnapolitseiga. Olles kursis piirkonna probleemide ja eripäradega, oskaksid abipolitseinikud suunata ja soovitada piirkonna politseid ja kohaliku omavalitsuse liikmeid valima õigeid tegevusmeetmeid probleemide vähendamiseks. Kogukonnakeskses töös osalemise positiivne külg on, et abipolitseiniku väljapanek ei pea toimuma kindla ajaplaani alusel ning võimaldab seepärast vabamalt korraldada abipolitseinike töögraafikut.

Abipolitseiniku kaasamine süüteoennetusliku töö planeerimisel ja korraldamisel.

Abipolitseinikke tuleks kaasata osalema ka politsei või teiste isikute (nt kohalik omavalitsus) poolt korraldatud süüteoennetusliku eesmärgiga tegevustes (näitused, teabepäevad, ettevõtluspäevad vms). Abipolitseinikud saaksid sellistel üritustel rääkida pädevatele ametkondadele ja elanikkonnale kuritegevust soodustavatest asjaoludest ning jagada soovitusi, kuidas vältida süüteo ohvriks langemisest.

Abipolitseinike kasutamine administratiivsetel töödel. Lisaks võiks abipolitseinikele usaldada administratiivseid ülesandeid politseiasutustes. Võttes aluseks Suurbritannia, võiksid abipolitseinikud olla abijõud politseiasutuse valvelauas, juhatades politseiasutusse tulnud inimesi vastavate ametnike juurde, jagades infot, abistades külastajaid. Lisaks saab abipolitseinikke rakendada arhiivitöö korraldamises dokumendi- ja arhiivihaldusega seotud küsimustes. Samuti võiksid nad andmebaasidesse andmeid sisestada (protokollid, aruanded, avaldused, kuriteoteated) ja dokumente väljastada. Negatiivseks küljeks eelnimetatud tööde puhul on, et tööülesanded eeldavad abipolitseinike pidevat väljapanekut, mis võib kujuneda keeruliseks. Teiseks - administratiivsetel ülesannetel võivad abipolitseinikud kokku puutuda konfidentsiaalse info (andmesüsteemid, dokumentatsioonid, failid jne), mis on keelatud edasi anda. Kuivõrd abipolitseinikuga töölepingut, millega saaks reguleerida info saladuseshoidmise kohustust, ei sõlmita, tuleks saladuse hoidmise kohustus fikseerida nt. konfidentsiaalsuslepinguga.

KOKKUVÕTE

Lõputöö eesmärgiks oli analüüsida ja võrrelda Põhja prefektuuri abipolitseiniku esimese astme väljaõppes käsitletavaid õppeaineid, nende mahtusid ja saavutatavaid õppeväljundeid SKA PPK politseiametniku kutseõppe üheaastases õppekavas olevate õppeainetega ning võrdluse tulemusel anda hinnang abipolitseinike väljaõppele. Samuti selgitada välja Põhja prefektuuri välijuhtide hinnang patrulltegevuses osalevate abipolitseinike väljaõppele ja võimekusele tegutsemiseks patrulltoimkondades. Abipolitseiniku väljaõppekavas ja politseiametniku õppekavas olevate õppeainete võrdlusest ja välijuhtide uuringu tulemuste põhjal analüüsida, kas abipolitseinike kasutamine patrulltegevuses on õigustatud ja teha vajadusel ettepanekud olukorra muutmiseks.

Lõputöö teoreetilises osas uuriti riigi sisejulgeolekupoliitika lähiaastate arengusuundasid ning jõuti tõdemuseni, et vabatahtlike arvu suurendamine SM ja justiitsministeeriumi haldusalas olevates asutustes on riigi jaoks oluline prioriteet. Lisaks vaadeldi abipolitsei organisatsiooni teket ja arengut ning selgus, et kaitseliidust välja kasvanud abipolitseinike institutsioon on aastate jooksul kujunenud üha enam üheks politsei organisatsiooni osaks. Kirjeldati ka II kategooria patrulltoimkonna väärtust vähendavatest teguritest ohtlike väljakutsete ja äkkrünnakusituatsioonide lahendamisel. Autor selgitas, et kui ohtlikule sündmusele saadetakse patrull, kus politseiametnikuga paaris on abipolitseinik, siis võib tekkida olukorra lahendamisel probleem. Situatsiooni mitte professionaalne lahendamine võib tekitada kahju sündmuskohal viibivatele kodanikele või sündmust lahendatavatele ametnikele.

Lõputöö empiirilises osas viidi läbi kombineeritud uuring. Õppekavade võrdluseks kasutas autor kombineeritud andmekogumismeetodit ning võrdles abipolitseiniku väljaõppekavas olevate õppeainete ja politseiametniku õppekavas olevate õppeainete mahtude ja õppeväljundite samasusi ja erinevusi. Teise uurimiseesmärgi täitmiseks, ankeetküsitluse läbiviimiseks, kasutas autor kvalitatiivset uurimismeetodit, millega selgitas välja välijuhtide hinnangu patrulltegevuses osalevate abipolitseinike väljaõppele ja nende kasutamise kohta patrulltoimkondades.

Autori arvamuse kohaselt täideti lõputöös püstitatud eesmärk täies mahus. Lõputöö tulemusena selgus, et abipolitseinike väljaõpe on politseiametniku väljaõppega võrreldes väga erinev. Väljaõppekavas olevatest ainetest on patrullpolitseis töötavale isikule olulised kaheksa ainet kümnest: „Abipolitseiniku kaasamine“, „Haldusmenetlus ja meetmete rakendamine“, „Ennetus ja järelevalve“, „Tegevus sündmuskohal“, „Isikutega suhtlemine“, „Vahetu sund ja eriettevalmistus“, „Esmaabi“, „Raadioside kasutamine“. Samas, kuna väljaõppes puuduvad

patrullpolitseis tegutsevate ametnikule väga olulised ained, siis ei pea töö autor õigeks Põhja prefektuuri esimese astme väljaõppe läbinud abipolitseinike patrulltegevusse suunata.

Ankeetküsitluse tulemusena selgus, et tänu abipolitseinikele on suudetud küll patrullpolitseiametnike vähesusele vaatamata saavutada patrulltoimkondade stabiilne väljapanek igapäevaselt, kuid nagu selgus väljuhtide hinnangust, on ka töö autor seisukohal, et abipolitseinike kaasamist patrulltegevusse ei tohiks võtta liiga kergekäeliselt ja iseenesest mõistetavana nende puuduliku väljaõppe ja vähese kogemuse tõttu. Abipolitseinikud on väga vajalik initsiatiiv riikliku süsteemi aitaja rollis, kuid mitte selle asendajana. Nad ei suuda asendada professionaalset ja väljaõpetatud politseiametnikku. Piiratud õiguste tõttu ei saa neile anda iseseisvaid ülesandeid ega suunata neid äkkrünnaku õppustele, -operatsioonidele ja väljakutsetele. Kokkuteotanud ja ettevalmistatud I kategooria patrulltoimkonna eeliseks II kategooria patrulltoimkonna ees on liikmete sidusus, mis on kujunenud ühistöö ja kogemuste tulemusel.

Töö autor tegi **järgmised ettepanekud**:

- nende abipolitseinike mittesuunamine patrulltegevusse, kelle väljaõppe maht on 40 tundi;
- diferentseerida abipolitseiniku väljaõppe vastavalt hilisemale töövaldkonnale;
- patrulli suunduva abipolitseiniku väljaõppe mahu suurendamine järgmiste ainete osas: 1) vahetu sund ja eriettevalmistus; 2) tegevus sündmuskohal; 3) ennetus ja järelevalve;
- lisada patrulltegevusse suunduvate abipolitseinike väljaõppekavasse järgmised õppeained: 1) turvataktika; 2) seadusandlus; 3) patrullimise põhialused; 4) liiklusjärelevalve; 5) relvaõpe.
- muuta relvakandmine patrulltegevusest osavõtval abipolitseinikul kohustuslikuks;
- muuta füüsiliste katsete normatiivid patrulltegevuses osaleval abipolitseinikul sarnaseks politseiametniku normatiividega sh viia sisse iga-aastaste füüsiliste katsete läbimise nõue;
- anda abipolitseinike väljaõppe korraldamine ja koordineerimine, sh väljaõppekavade koostamine üle SKA-le.

Autor tegi **kolm ettepanekut** praeguse Põhja prefektuuri esimese astme väljaõppekava läbivate abipolitseinike kaasamiseks:

- abipolitseinike paigutamine kogukonnakesksesse võrgustikku;
- abipolitseiniku kaasamine süüteoennetusliku töö planeerimisel ja korraldamisel;
- abipolitseinike kasutamine administratiivsetel töödel.

Резюме

Цель дипломной работы заключается в том, чтобы проанализировать составленную Пыхьяской префектурой учебную программу для помощников полицейских и изучить оценку полевых руководителей, работающих в Пыхьяской префектуре, относительно способности помощников полицейских, участвующих в патрульной деятельности, а также выразить сформировавшуюся из ответов, полученных в ходе исследования, точку зрения относительно того, обосновано ли использование помощников полицейских в патрульной деятельности. В теоретической части дипломной работы проводилось исследование направлений развития сферы охраны правопорядка и антикриминальной политики, возникновение и развитие института помощников полицейских, был сделан обзор применяемых в Великобритании, Финляндии и Швеции стратегий использования помощников полицейских в деятельности полиции. Эмпирическая часть содержит количественное и качественное исследование. В качестве объекта количественного исследования была выбрана учебная программа для помощников полицейских, разработанная Пыхьяской префектурой полиции. С помощью количественного метода сбора данных изучалось отношение полевых руководителей к правильности применения помощников полицейских в патрулировании. Анализируя результаты исследования, автор пришел к выводу, что из предметов, входящих в учебную программу, для лиц, занятых в патрульной деятельности, значение имеют шесть из десяти; для помощника полицейского, сотрудничающего с полицией охраны правопорядка, важно получать также знания из следующих областей: охранная тактика, знание законов, необходимых для полицейского патрулирования, основы патрулирования, надзор за дорожным движением. Но последние из упомянутых предметов в программу не входят. В результате анкетирования выяснилось, что помощников полицейских, участвующих в патрульной деятельности, нельзя отождествлять с сотрудниками полиции, осуществляющими патрульную деятельность. Замена сотрудника полиции помощником полицейского создает многочисленные сложности в патрульной деятельности, что совпадает с мнениями автора, приведенными в теоретической части работы. В результате подготовки дипломной работы были сделаны предложения по применению помощников полицейских в работе полиции. Дипломная работа выполнена на 44 листах, в ней содержится 3 таблицы, 5 чертежа, перечень использованной литературы насчитывает 24 источника.

KASUTATUD KIRJANDUS

Abipolitseinik. Nõuded ja näpunäited abipolitseinikuks soovijale Politsei- ja Piirivalveameti kodulehelt <http://politsei.ee/et/organisatsioon/abipolitseinik/> välja otsitud 27.12.2013

Abipolitseiniku kandidaadi ja abipolitseiniku väljaõppe nõuded ning arvestuse sooritamise kord. 21.12.2010. Siseministeerium - RT I, 29.12.2010, 142

Abipolitseiniku kutsesobivuse nõuded. 21.12.2010. Siseministeerium - RT I, 29.12.2010, 146.

Abipolitseiniku seadus 24.11.2010, jõustunud 01.01.2012 - RT I, 30.12.2011, 58

Gramberg, A. 01.04.2005. Vabatahtlike kaasamine ja juhtimine. Tartu Vabatahtlike Keskus. www.vabatahtlikud.ee/vta/public/vt_kaasamine_juhtimine.ppt välja otsitud 02.01.2014

Kaitseliit Tallinnas 1917-2010. Lääne malevkonna ajalugu. Kaitseliidu Tallinna Malev http://laanemk.planet.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=64&Itemid=84 välja otsitud 06.01.2014

Jöks, A. 2008. Märgukiri abipolitseiniku seaduse põhiseadusega kooskõlla viimiseks. Nr 7-7/070431/00801253, lk 1-5. Sisekaitseakadeemia kodulehelt <http://oppematerjal.sisekaitse.ee/jarvet/Politsei%20%C3%B5igused/sisu/%C3%95iguskantsleri%20seisukoht%20turvamehed%20AP%20teenistuses.pdf> välja otsitud 27.12.2013

Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2017. Seletuskiri. Justiitsministeeriumi kodulehelt <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=50604/Seletuskiri+%28kriminaalpoliitika+arengusuunad+aastani+2018%29.pdf> välja otsitud 27.12.2013

Küüt, R. 2011. Politsei- ja Piirivalveamet. 2011 aasta ülevaade. Politsei- ja Piirivalveameti kodulehelt <https://www.politsei.ee/dotAsset/218568.pdf> välja otsitud 27.12.2013

Oper, J. 2014. Abipolitseinike uuring. Politsei- ja Piirivalveamet Analüüsibüroo.

Partnerite kaasamine välisriikide näitel. Sisekaitse kodulehelt http://stud.sisekaitse.ee/politsei/KorraldusStrateegiad/partnerite_kaasamine_vlisriikide_nitel.html välja otsitud 02.02.2014

Patrulltegevuse kord. 01.01.2010. Politsei- ja Piirivalveamet. „Asutusesiseseks kasutamiseks“, „kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti siseveebist“.

Pau.P. 2014. Abipolitseinike ja vabatahtlike kaasamine Ida prefektuuri tegevusse 2013. Aastal. Korrakaitsebüroo, Korrakaitseteabe talitus.

Police Volunteers – voluntary participation and involvement. Sweden. Rootsi politsei kodulehelt polisen.se/en/Languages/The-Swedish-Police välja otsitud 2.02.2014

Poliisiylijohdaja Paatero haluaisi vapaaehtoisia poliisin avuksi. 26.12.2012. Yle kodulehelt http://yle.fi/uutiset/poliisiylijohdaja_paatero_haluaisi_vapaaehtoisia_poliisin_avuksi/6429152 välja otsitud 01.02.2014

Politseiametniku ning Politsei- ja Piirivalveameti kõrgema ametniku kutsesobivusnõuded, sh haridusnõuded ning nende kontrollimise tingimused. 12.04.2013 – RTL 2009, 95, 1401

Politsei ja piirivalveseadus. 06.05.2009. Jõustunud 23.03.2014 - RT I, 15.03.2014, 31

Sisejulgeolek ja korrakaitse. Vabatahtlike Värav <http://www.vabatahtlikud.ee/et/Vabatahtlik-tegevus/Valdkonnad/Sisejulgeolek-ja-korrakaitse> välja otsitud 27.12.2013

Siseministeeriumi prioriteetide elluviimine 2013: Eesmärgid ja tulemusnäitajad. 04.02.2013. Siseministeerium. „Asutusesiseseks kasutamiseks“, kättesaadav Politsei-ja Piirivalveameti siseveebist.

Taktikaline tegutsemine amoki korral. 17.11.2008. Politseiamet. „Asutusesiseseks kasutamiseks“, kättesaadav Politsei-ja Piirivalveameti siseveebist.

Tegevusvaldkond: sisetulvalisus. Siseministeeriumi kodulehelt https://www.siseministeerium.ee/.../Siseturvalisuse_VAAK_2013-2016.rtf 28.12.2013

Volunteering in policing. Suurbritannia politsei kodulehelt <http://www.police.uk/volunteering/> välja otsitud 02.02.2014

Vutt, M. 2012. Ettevõtte vabatahtlik tegevus – mis see on ja milleks? www.vabatahtlikud.ee/vta/public/.../EttevoteteVabatahtlikTegevus.pd välja otsitud 02.01.2014

Äkkrünnakust põhjustatud hädaolukorra lahendamise plaan. 27.01.2014. Politsei-ja Piirivalveamet. „Asutusesiseseks kasutamiseks“, kättesaadav Politsei-ja Piirivalveameti siseveebist.

LISA 1. ABIPOLITSEINIKU I ASTME VÄLJAÕPPEKAVA

Valdkond	Nõutavad teadmised ja oskused	Tundide arv
Õiguse alused	Mõistab riigi ja õiguse olemust. Teab Eesti Vabariigi põhiseadust, oskab nimetada põhiõigusi ja -vabadusi ning mõistab nende sisu. Eristab avalikku õigust eraõigusest.	4
Abipolitseiniku kaasamine	Üldised teadmised abipolitseiniku õigustest ja kohustustest, politsei struktuurist ning politsei tegevust reguleerivate õigusaktide kohta. Tunneb ja teab abipolitseiniku pädevust politseiametniku abistamisel.	7
Haldusmenetlus ja meetmete rakendamine	Üldised teadmised haldusmenetluse põhimõtetest ja politsei ülesannetest teiste institutsioonide abistamisel	8
Ennetus ja järelevalve	Üldised teadmised järelevalve teostamise põhimõtetest. Teab avalikus kohas enam levinud korrarikkumisi. Teab ennetuse olulisust ning koostööd	6
Lastekaitse	Üldised teadmised õigusvastase teo toimepannud ja/või abi vajava lapse kohtlemisel	2
Tegevus sündmuskohal	Üldised teadmised tõendusmaterjali puutumatus tagamise kohta	2
Isikutega suhtlemine	Üldised teadmised väarikast ning nõuetekohasest isikute teenindamisest ning suhtlemisest. Oskab valida erinevate inimestega suhtlemisel õige viisi ja vajadusel annab nõu, väljendub selgelt ja korrektset, on võimeline töötama multikultuurset keskkonnas. Leiab sobiva käitumismudeli erinevate klientide puhul	2
Vahetu sund ja eriettevalmistus	Teab vahetu sunni kohaldamise eesmärki. Oskab sunnivahendi kasutamisel arvestada proportsionaalsuse põhimõtet. Teab sunnivahendite taktikalist tehnilist iseloomustust. Tunneb enesekaitse võtteid ning oskab valida erinevaid taktikaid meetmete kohaldamisel	7
Esmaabi	Oskab rakendada elupäästva esmaabi võtteid. Teab sunni kohaldamise võimalikke tagajärgi ning oskab anda esmaabi sunni rakendamise tagajärje leevendamiseks.	2
Raadioside kasutamine	Oskab kasutada raadioterminali erinevates tingimustes ja sagedustel. Teab hooldamise põhimõtteid.	2

LISA 2. ABIPOLITSEINIKU II ASTME VÄLJAÕPPEKAVA

Valdkond	Nõutavad teadmised ja oskused	Tundide arv
Õiguse alused	Mõistab riigi ja õiguse olemust. Teab Eesti Vabariigi põhiseadust, oskab nimetada põhiõigusi ja -vabadusi ning mõistab nende sisu. Eristab avalikku õigust eraõigusest. Teab karistusõiguse põhimõtteid.	1
Abipolitseiniku kaasamine	Teadmised abipolitseiniku õigustest ja kohustustest, politsei struktuurist ning politsei tegevust reguleerivate õigusaktide kohta. Tunneb ja teab iseseisva ülesande täitmise pädevusega abipolitseiniku rolli	3
Haldusmenetlus ja meetmete rakendamine	Üldised teadmised haldusmenetluse põhimõtetest. Teab politsei ülesandeid teiste institutsioonide abistamisel. Oskab haldustoiminguid dokumenteerida	10
Ennetus ja järelevalve	Teadmised järelevalve teostamise põhimõtetest. Teab avalikus kohas enam levinud korrarikumisi. Teab ennetuse olulisust ning koostööd	6
Lastekaitse	Teadmised õigusvastase teo toimepannud ja/või abi vajava laste kohtlemisel	2
Tegevus sündmuskohal	Teadmised tõendusmaterjali puutumatus tagamise, tunnistajate küsitlemise kohta	2
Isikutega suhtlemine	Teadmised väarikast ning nõuetekohasest isikute teenindamisest ning suhtlemisest. Oskab valida erinevate inimestega suhtlemisel õige viisi ja vajadusel annab nõu, väljendub selgelt ja korrektselt, on võimeline töötama multikultuurses keskkonnas. Leiab sobiva käitumismudeli erinevate klientide puhul	4
Vahetu sund ja eriettevalmistus	Teab vahetu sunni kohaldamise eesmärki. Oskab sunnivahendi kasutamisel arvestada proportsionaalsuse põhimõtet. Teab sunnivahendite taktikalist tehnilist iseloomustust. Tunneb enesekaitse võtteid ning oskab valida erinevaid taktikaid meetmete kohaldamisel	6
Esmaabi	Oskab rakendada elupäästva esmaabi võtteid. Teab sunni kohaldamise võimalikke tagajärgi ning oskab anda esmaabi sunni rakendamise tagajärje leevendamiseks.	2
Raadioside kasutamine	Oskab kasutada raadioterminali erinevates tingimustes ja sagedustel. Teab hooldamise põhimõtteid.	2

LISA 3. SKA PKK POLITSEIAMETNIKU ÕPPEKAVA

Õppemoodulid ja õppeained	Tundide arv õppenädalates	Hindamisviis
ÜLDÕPINGUD		
Sissejuhatus riiki ja õigusesse	1,0	A
Ametikeel ja dokumendihaldus	1,0	A
Töölane suhtlemine	1,0	A
Eetika. Kultuurid ja tavad	1,0	A
Kehaline ettevalmistus. Esmaabi	1,0	E
PÕHIÕPINGUD		
Relvaõpe	2,0	E
Enesekaitse ja taktika	2,0	E
Infosüsteemid ja tehnilised vahendid	1,0	A
Politsei järelevalvemenetlus	2,0	A
Korralduse moodul		
Patrullimise põhialused	3,0	E
Liiklusjärelevalve põhialused	3,0	A
Politseioperatsioonid ja kriiside reguleerimine	3,0	A
Alarmsõit	1,0	A
Erialane inglise keel	2,0	A
Karistusõiguse ja süüteo menetluse moodul		
Karistusõiguse üldosa	1,0	A
Süüteo koosseisud	2,0	A
Sissejuhatus süüteo menetluse ja tõendamise süüteo menetluses	1,5	A
Väärtegude menetlemine	1,5	A
Kriminalistika tehnika	1,0	A
Õppepraktika moodul		
Korralduse praktika	7,0	A
Väärtegude menetlemise praktika	4,0	A
VALIKÕPINGUD		
Eesti keel	1,0	A
Vene keel	1,0	A
B-kategooria sõiduõpetus	1,0	A
LÕPUEKSAM		
Õppenädalaid kokku	45	

LISA 4. ANKEETKÜSITLUS PÕHJA PREFEKTUURI VÄLIJUHTIDELE

1. Kas Teie alluvuses töötavaid väljaõppinud patrullpolitseinikke on väljakutsete teenindamiseks piisavalt? Kui ei, siis mitut töötajat oleks lisaks vaja vahetusse kaasata, et tagada väljakutsete operatiivne teenindamine?
2. Kas patrullpolitseinikke on õige asendada abipolitseinikega? Põhjenda oma vastust.
3. Kas Teie hinnangul on teises kategoorias osalevad abipolitseinikud kompetentsed väljakutsetel olukordasid lahendama? Põhjenda oma vastust.
4. Kas Teie teenistuse jooksul on ette tulnud olukordi, kus II kategooria patrulltoimkond pole suutnud probleemi lõpuni lahendada põhjusel, et abipolitseinikul puudub kompetents või varustus ning sellest tulenevalt on tekkinud vajadus olukorda lahendada kutsuda täiendavaid jõudusid? Kirjelda neid situatsioone.